ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

КАФЕДРА ФІНАНСІВ ІМЕНІ Л.Л. ТАРАНГУЛ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

Науково-практичного круглого столу

«Бюджетна децентралізація та її вплив на регіональний розвиток в Україні»

24 жовтня 2019 року

м. Ірпінь

УДК 336.15:332.1(477)

Розглянуто та рекомендовано до друку кафедрою фінансів імені Л. Л. Тарангул Навчально-наукового інституту фінансів, банківської справи Університету державної фіскальної служби України (протокол № 4 від 17.10.2019 р.)

Бюджетна децентралізація та її вплив на регіональний розвиток в Україні: збірник матеріалів Науково-практичного круглого столу, 24 жовтня 2019 року – Ірпінь: Університет державної фіскальної служби України, 2019. – 89 с.

Збірник укладено за матеріалами Науково-практичного круглого столу «Бюджетна децентралізація та її вплив на регіональний розвиток в Україні», який було проведено кафедрою фінансів імені Л. Л. Тарангул Навчально-наукового інституту фінансів, банківської справи Університету державної фіскальної служби України. Збірник містить наукові доповіді з актуальних питань проведення бюджетної децентралізації в Україні.

Видання розраховано на науковців, науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, усіх, хто цікавиться сучасними проблемами регіонального розвитку та його фінансового забезпечення.

Тези доповідей подано в авторській редакції.
Редакція не несе відповідальності за зміст тез.
Автори відповідають за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, посилання на них та достовірність інших відомостей.

© Університет ДФС України, 2019
© Автори тез, 2019

ЗМІСТ

Бедринець М. Д., к.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул
РЕАЛІЗАЦІЯ КРЕДИТНИХ ІНСТРУМЕНТІВ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ……...…6

Биховченко В. П., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул
Шелевер М. М., здобувач вищої освіти групи ФМСБ-19-1
ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ…..….8

Довгань Л. П., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул
ПРОЦЕС ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД……....9

Кужелєв М. О., д.е.н., професор, директор Навчально-наукового інституту фінансів, банківської справи
ВПЛИВ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ……..…12

Ліснічук О. А., к.е.н, доцент, доцент кафедри фінансів імені Л.Л.Тарангул
ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ РЕФОРМИ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ……..…15

Нечипоренко А. В., к.е.н, доцент кафедри фінансів імені Л.Л.Тарангул
ДИСПРОПОРЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ РЕФОРМ……..18

Попович Л. О., старший викладач кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул
Чамор Г. С., здобувач вищої освіти групи ФМР-18-1
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ……...21

Ріппа М. Б., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ ЯК СПОСІБ РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ……24

Бондаренко К. В., здобувач вищої освіти групи ФМА 19-1
БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В НІМЕЧЧИНІ ЯК ПРИКЛАД ДЛЯ УКРАЇНИ……26

Заріцька В. В., здобувач вищої освіти групи ОБД-18-2
БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ……..29

Качула А. Г., здобувач вищої освіти групи ФМУ-18-1
ДОСВІД ПОЛЬЩІ В МЕЖАХ РЕФОРМИ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ…….……32

Кібітлевський Р. І., здобувач вищої освіти групи ФМСБ 18-1
ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКА КОНЦЕПЦІЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ПРИ ФОРМУВАННІ ДОХІДНОЇ БАЗИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ……..……33

Кушнірук К. Д., здобувач вищої освіти групи ОБД-18-2
ДЕРЖАВНА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ: ПЕРЕДУМОВИ, ЦІЛІ, ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ……..……36

Мамалига А. В., здобувач вищої освіти групи ФМУз-18-1
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: СТРАТЕГІЧНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ……38

Матвіюк Т. О., здобувач вищої освіти групи ФМУ-18-1
УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: ПРИКЛАДИ З ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ……...……41

Моль Я. А., здобувач вищої освіти групи ФБДі-16-4
ДОСВІД БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НІМЕЧЧИНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ……44

Моренець В. М., здобувач вищої освіти групи ФМД-18-1
БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ……..……46

Мороз Л. О., Гладченко А. М., здобувачі вищої освіти групи ФБ-17-1
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ……...……49

Плахотнюк В. В., здобувач вищої освіти групи ФМА-19-1
ДОХІДНА ЧАСТИНА БЮДЖЕТУ ПРИ РЕФОРМІ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ……...……51

Полюхович А. Д., здобувач вищої освіти групи ОБА-16-1
ВПЛИВ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ДОХІДНУ ЧАСТИНУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ……..54

Пронькіна І. В., здобувач вищої освіти групи ФБД-16-3
ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ ОПТИМІЗАЦІЯ……...57

Сегеда В. О., здобувач вищої освіти групи ФБ-17-1
ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ……..…60

Сивко Д. В., здобувач вищої освіти групи ФМД-19-2
БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ……64

Синиця О. О., здобувач вищої освіти групи ФМА-19-1
АНАЛІЗ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ……66

Тіторчук Т. І., здобувач вищої освіти групи ЕПБ-17-1
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ……..….68

Ходаківська Ю. Ю., здобувач вищої освіти групи ФМД-19-2
ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ……70

Ходаківська Ю. Ю., Сивко Д. В., здобувачі вищої освіти групи ФМД-19-2
ПРОБЛЕМИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ…….…72

Чамор Г. С., здобувач вищої освіти групи ФМР-18-1
НАПРЯМИ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕСЬКОГО ДОСВІДУ……..…..75

Чернишова Т. О., здобувач вищої освіти групи ФМА-19-1
ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ……78

Юрах Ю. С., здобувач вищої освіти групи ФМСБ-19-1
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ……80

Ярова Л. С., здобувач вищої освіти групи ФМА-19-1
ПЕРСПЕКТИВИ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД……..…82

Ярощук Т. Ю., здобувач вищої освіти групи ФМСБ-19-1
ПРОБЛЕМИ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ……..…..86

Бедринець М. Д.,
к.е.н., доцент, завідувач кафедри
фінансів імені Л.Л. Тарангул,
Університет ДФС України

РЕАЛІЗАЦІЯ КРЕДИТНИХ ІНСТРУМЕНТІВ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Життєво важливим стає пошук і наукове обґрунтування ефективних способів і інструментів, гнучких форм і пріоритетних напрямків розвитку регіональних банків, здатних конкурувати з великими міжнародними і національними кредитними організаціями, надаючи кредити, які задовольняють потреби і можливості регіонального розвитку в умовах децентралізації.

Особливості впливу кредиту на розвиток економіки регіонів України розглядалися в працях Л.І. Антошкіної, С.А. Навроцького, В.І. Варцаби, О. Б. Жихор, Т. М. Куценко та ін.

Однак у більшості наукових праць, присвячених вивченню питань кредитування на рівні регіонів, не враховується регіональна специфіка залучення і використання кредитних ресурсів, не досліджуються потенційні можливості використання кредитних та інвестиційних інструментів в сучасних умовах розвитку регіонів України.

У країні, починаючи з 2014 року, триває масштабна реформа децентралізації, в результаті якої створено понад 800 об’єднаних територіальних громад, які охоплюють третину території України та отримали більше фінансових ресурсів, прямі відносини з Державним бюджетом, ширші повноваження в сфері залучення кредитних ресурсів.

Таким чином в країні на практиці реалізується завдання поглиблення процесів ринкової трансформації на основі підвищення ефективності використання потенціалу регіонів, підвищення дійовості управлінських рішень, удосконалення роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування [3].

Для забезпечення необхідного рівня збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів України, підвищення ефективності функціонування регіональних економічних систем необхідно застосовувати різні способи і механізми підтримки та розвитку регіональної економіки. Це особливо актуально в наш час, в умовах економічної кризи, яка все ще є основною рисою соціально-економічною ситуацією в країні. У зв'язку з цим важливим є розгляд і вивчення системи формування кредитно-інвестиційних інструментів розвитку регіонів України.

Дослідження праць українських дослідників [1; 4] дозволяє говорити про те, що вчені під кредитними інструментами розвитку регіону розуміють сукупність фінансових зобов'язань, що входять в структуру кредитних відносин за ознакою методів утворення кредитних ресурсів і їх використання (інвестування) з метою досягнення стійкого соціально-економічного регіонального розвитку в залежності від потреб, що постійно трансформуються.

В роботі Н.П. Поляк [2] виділені форми кредитних інструментів, які є основою кредитування реального сектора економіки на регіональному рівні (рис. 1).

Рис. 1. Кредитні інструменти фінансування реального сектору економіки

З урахуванням відносного різноманіття інструментів кредитування регіональної економіки, в процесі розробки різних регіональних інвестиційних проектів завжди виникає проблема вибору найбільш перспективного, потенційно ефективного інструменту, який може надати той чи інший комерційний банк.

Безумовно, що в процесі вибору оптимального джерела фінансування регіональної економіки одним з вирішальних факторів є очікуваний фінансовий результат. При залученні позикового капіталу співвідношення рівня очікуваного прибутку і можливих втрат повинно мати максимально високе значення.

Таким чином, велике значення набуває оцінка потенціалу різних кредитних інструментів з точки зору економічної ефективності використання того чи іншого джерела фінансування. Оцінка економічної ефективності обраного джерела фінансування складається з визначення багатьох показників, що характеризують економіку регіону, обраний інвестиційний проект і інструмент фінансування, а також тип економічної ситуації в регіоні і умови регіонального управління.

У зв'язку з цим слід зазначити, що для регіонів нашої країни, які в даний час в умовах децентралізації отримали можливість активно звертатися до різних інструментів кредитування, все ще актуальною проблемою є наявність численних бюрократичних і адміністративних обмежень при виборі варіанту кредитування, у зв'язку з чим в даній діяльності слід, в першу чергу, враховувати організаційні фактори.

Список використаних джерел:

1. Нонік В. В. Фінансовий потенціал як економічна категорія / В. В. Нонік, А. Ю. Полчанов // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. - № 17. – С. 5–9.
2. Поляк Н. П. Кредитні інструменти розвитку реальної економіки в Україні : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Поляк Наталія Петрівна. - К, 2016. - 219 с.
3. Про Концепцію державної регіональної політики: Указ Президента України від 25 травня 2001 року N 341/2001. – Режим доступу: https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/341/2001
4. Трусова Н.В. Формування фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств: теорія, методологія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iae.org.ua/images/iae/ vchena_rada_02/2016/

Биховченко В. П.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул
Шелевер М. М.,
здобувач вищої освіти групи ФМСБ -19-1,
Університет ДФС України

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Гендерний бюджет це не окремий специфічний бюджет. Це планування чи переструктурування доходів та витрат таким чином, щоб потреби населення, як жінок/дівчат, так і чоловіків/хлопців, були відповідно представлені в його статтях. Гендерне бюджетування охоплює гендерний аналіз галузі/програми/плану заходів чи сфери діяльності, на яку планується виділяти бюджет. Також гендерний бюджет – це бюджет в центрі якого не установи, а люди. Тому для ефективного ведення бюджетного процесу важливо розуміти гендерну складову своєї громади

та вивчити потреби кожної соціологічної групи. Це дасть можливість спрямовувати кошти на задоволення конкретних потреб різноманітних груп населення громади, з розподілом за віком, статтю чи особливими потребами.

Важливо, що при формуванні бюджетів участі є важлива умова: вони повинні відповідати стратегії розвитку громади, бути відображеними в її плані дій. Тоді і сам стратегічний документ буде затребуваним, його будуть читати і за нагоди коригувати мешканці. Також процес підготовки проектів має підтримувати місцева молодь – адже саме її інтереси насамперед вони мають відображати. Тому створення молодіжних рад при радах ОТГ також є слушним: активні молоді люди в такому випадку долучаються і до стратегічної роботи, і до підготовки потрібних і реалістичних проектів, які відображають їхні потреби, і (що важливо!) – підтримується жвавий діалог між владою та мешканцями. Останні беруть активну участь у житті своєї території, комунікація є якісною і продуктивною, а користь від цих процесів отримує і влада, і громада. Також при таких підходах дається максимально врахувати і гендерні аспекти, які є найбільш чутливими в соціальній сфері.

Довгань Л. П.,
к.е.н., доцент, доцент каедри фінансів імені Л.Л. Тарангул,
Університет ДФС України

ПРОЦЕС ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

До недавнього часу для України був характерним досить високий ступінь централізації бюджетних ресурсів, який притаманний для тоталітарних економічних систем, тоді як в демократичних економіках роль місцевих бюджетів зростає в межах однієї бюджетної системи країни. З початком євроінтеграції економіки України виникла необхідність реформування бюджетної системи через децентралізацію влади і надання більших прав місцевому самоврядуванню. Наразі є потреба дослідити стан справ проведення децентралізації в Україні, виявити існуючі проблеми і знайти потенціал активізації цього процесу.

Децентралізація полягає у передачі значних повноважень та бюджетів від державних органів влади до органів місцевого самоврядування. Для цього необхідно реалізувати такі основні етапи:

- Перший етап: створення трьохрівневої системи адміністративно-територіального устрою з 27 регіонів, 120-150 районів, 1500-1800 громад.

• Другий етап: розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування різних рівнів, коли кожен рівень місцевого самоврядування отримає свої виключні повноваження.

• Третій етап: розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування та виконавчої влади, передавши повноваження місцевих держадміністрацій органам місцевого самоврядування, залишивши виконавчій владі тільки право контролю.

• Четвертий етап: оновлення бюджетної системи, яке полягає у необхідності одержання власних бюджетів громад, у можливості об'єднання зусиль і фінансів для вирішення нагальних питань і розвитку;

• П'ятий етап: відповідальність органів місцевого самоврядування перед виборцями і державою [3].

Більш детально зупинимось на четвертому етапі, оскільки він стосується бюджетної системи. На четвертому етапі необхідно повністю оновити бюджетну систему шляхом одержання громадою власних бюджетів, в яких буде можливість об'єднувати зусилля і фінанси. В таких бюджетах з'являються ресурси для вирішення нагальних питань розвитку, а зростання бюджету веде до нових можливостей для подальшого розвитку громади, району, регіону.

З огляду на сказане, виникає необхідність проаналізувати власні бюджети громад, які створені в процесі децентралізації, визначити їх сильні і слабкі сторони, недоліки і переваги. Для цього проведемо оцінку фінансової спроможності створених 366 об'єднаних територіальних громад (ОТГ) в розрізі областей за 2017 рік [2].

Оцінку фінансової спроможності 366-ти ОТГ проведено на підставі результатів моніторингу виконання місцевих бюджетів за 2017 рік та за 4 основними показниками, які відображають:

• власні доходи на 1-го мешканця;

• капітальні видатки на 1-го мешканця; (капітальні видатки на 1-го мешканця розраховано виходячи із проведених касових капітальних видатків бюджетів ОТГ за рахунок доходів місцевих бюджетів, трансфертів з державного бюджету та власних надходжень бюджетних установ).

• рівень дотаційності бюджетів (питома вага базової/реверсної дотації у доходах);

• питому вагу видатків на утримання апарату управління у власних ресурсах ОТГ (без трансфертів з державного бюджету).

Проведемо оцінку фінансової спроможності ОТГ в розрізі областей. Одним із основних показників фінансової спроможності громади є показник власних доходів на 1-го мешканця, який за два останні роки зростає по всім ОТГ [2]. Рівень зростання власних доходів на 1-го мешканця різниться за різними ОТГ: від

1,4 рази по Херсонській області до 2,5 разів по Рівненській, Івано-Франківській областях і до 2,8 разів по Миколаївській області.

Другим важливим показником фінансової спроможності громад є показник капітальних видатків на 1-го мешканця в гривнях. Лідерами за даним показником, як і очікувалось, виявились області-донори, такі як Полтавська (3256 грн), Луганська (2494,6 грн), Дніпропетровська (2102,1 грн), Донецька (1830,9 грн), Запорізька (1799,2 грн), незважаючи на воєнні дії на території двох із них. Традиційно в областях, які є дотаційними, в яких не розвинута достатньо промисловість, сільське господарство, інфраструктура бізнесових зв'язків в регіоні, мають втричі нижчі результати даного показника. Зокрема, області мають такі показники: Рівненська (928,8 грн), Черкаська (893,1 грн), Івано-Франківська (877,3 грн), Чернівецька (817,1 грн), Тернопільська (776,6 грн). Але справжнім аутсайдером в цьому рейтингу стала ОТГ в Київській області. Крім того, що дана область налічує всього дві об'єднані територіальні громади, що докорінно відрізняє її від практики усієї України, так і капітальні видатки на одного мешканця складають всього 680,6 гривень [2].

Третім показником фінансової спроможності ОТГ є рівень дотаційності бюджетів, який розраховується як частка базової/реверсної дотації у доходах громади. Серед лідерів середнього рівня дотаційності виявились ОТГ Івано-Франківської області - 37,2%, Чернівецької області -26,8%, Львівської області - 23,2%, Рівненської області -19,1%, Тернопільської і Закарпатської областей – 18,1%. Зрозуміло, що ці області мають слабкий економічний потенціал, недостатність власних фінансових ресурсів, а тому, незважаючи на досить велику кількість створених ОТГ в цих областях, залишається проблемою активізація малого, середнього і великого бізнесу та створення нових робочих місць в названих регіонах. Низький середній рівень дотаційності бюджетів мають такі області: Донецька (0,7%), Полтавська (1,5%), Харківська (2,7%), Черкаська і Кіровоградська (3,6%), Київська (4,2%), Луганська (4,3%). Якщо за попередніми показниками Київська область не мала позитивних результатів, то і середній рівень дотаційності усього двох ОТГ області на досить низькому рівні. Це підтверджує той факт, що в столичній області є великий потенціал економічного і соціального розвитку.

Розглянемо четвертий показник фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад – частка видатків на утримання апарату управління у власних ресурсах. Найвищий середній показник частки видатків на утримання апарату управління у власних ресурсах мають області: Івано-Франківська (45,5%), Львівська (38,2%), Чернівецька (33,5%), Волинська (31%), Тернопільська (30%), Рівненська (29,3%), Закарпатська (26,7%), Київська (23,3%). Дивним є той факт, що економічно «бідні» області дозволяють собі мати найвищий рівень видатків

на утримання апарату управління. Зважаючи на це, таким громадам необхідно запустити суворий механізм економії адміністративних витрат і активізації підприємницької діяльності.

З огляду на сказане, можна зробити наступні висновки. Дані моніторингу виконання місцевих бюджетів свідчать про те, що для більшості невеликих громад спостерігаються найнижчі показники фінансової спроможності по всім регіонам. Виняток становлять ті невеликі громади, у яких розташовані бюджетоутворюючі або великі промислові підприємства. Розрахунок чотирьох показників фінансової спроможності ОТГ за областями виділив області лідери і аутсайдери фінансової спроможності. Підсумовуючи, можна виділити основні критерії, які будуть сприяти формуванню спроможних громад: чисельність громади не повинна бути меншою, ніж 5-7 тис. осіб, питома вага базової дотації – не більше 30% від суми власних доходів, витрати на утримання управлінського апарату – не більше 20% від обсягу власного ресурсу громади [2]. Фінансова спроможність є найбільш визначальним критерієм при формуванні спроможної громади.

Список використаних джерел:

1. Децентралізація -2017. Реформа буде продовжуватись – Новини – Децентралізація влади. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://decentralization.gov.ua/gromada
2. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://decentralization.gov.ua
3. 5 кроків реформи - децентралізація влади. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://decentralization.gov.ua/5_steps
4. Реформа децентралізації влади в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.decentralization.gov.ua/fivesteps/item?id=2

Кужелєв М. О.,
д.е.н., професор,
директор ННІ фінансів, банківської справи,
Університет ДФС України

ВПЛИВ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

На сучасному етапі соціально-економічний розвиток економіки України неможливий без урахування територіальних особливостей, зокрема особливостей

регіональних економічних систем, сприятливих й негативних тенденцій розвитку регіонів. Це зумовлено наявністю диференціації у забезпеченні необхідними економічними та соціальними ресурсами.

Питання розвитку і взаємодії регіонів є актуальними для України, адже нехтування політикою регіонального розвитку держави може привести до зростання диспропорцій та загострення економічних, політичних і соціальних проблем. Налагодження ефективного, стійкого соціально-економічного розвитку регіону займає ключове місце у системі нової регіональної політики.

Процеси реформування економічних і політичних процесів в Україні відбуваються під впливом євроінтеграції, що вимагає розробки реанімаційних заходів щодо забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку регіонів на основі удосконалення системи управління державними та місцевими фінансами в сфері податково-бюджетних відносин між центром та регіонами. Реформа бюджетної децентралізації в Україні стає необхідною умовою для успішного здійснення реформування інших сфер [1].

Одним із важливих напрямків регіонального розвитку, в тому числі на рівні податково-бюджетних відносин, є проведення заходів щодо децентралізації. Децентралізація передбачає «зменшення державного контролю, сприяння розвитку партнерства між державою і приватним сектором, проведення політики, яка сприяє збільшенню приватного капіталу на ринках країни, а також посилення конкуренції» [2].

Бюджетна децентралізація має на меті оптимізувати процеси перерозподілу бюджетних ресурсів задля формування фінансової достатності громад, сприяючи їхньому розвитку. Вона обумовлює зміни у функціях й повноваженнях місцевої влади та територіальних громад, оскільки здійснюється шляхом розширення джерел надходження коштів місцевих бюджетів, зрушення у співвідношенні їх доходної та видаткової частин, зростання величини доходів місцевих бюджетів у розрахунку на одного мешканця. Це значно збільшує фінансовий потенціал для самоорганізації та саморозвитку територій.

Бюджетна децентралізація сприяє зменшенню негативного впливу державного втручання в розвиток регіонів, сприяє саморозвитку на основі чіткого визначення на місцях проблем і перспектив використання потенціалу наявних ресурсів, формує умови для підвищення фінансової самозабезпеченості регіонів шляхом збільшення ролі органів регіональної влади в соціально-економічному розвитку регіонів (рис. 2).

Вирішення проблеми міжрегіональної диспропорційності в Україні вимагає: підвищення ефективності механізмів реалізації державної регіональної політики; удосконалення механізму перерозподілу ресурсів всередині країни; створення умов та позитивного іміджу регіонів для залучення зовнішніх інвестиційних

ресурсів; проведення політики запобігання дезінтеграційним процесам, які загрожують цілісності країни; усунення факторів, що призводять до загострення соціальної напруги.

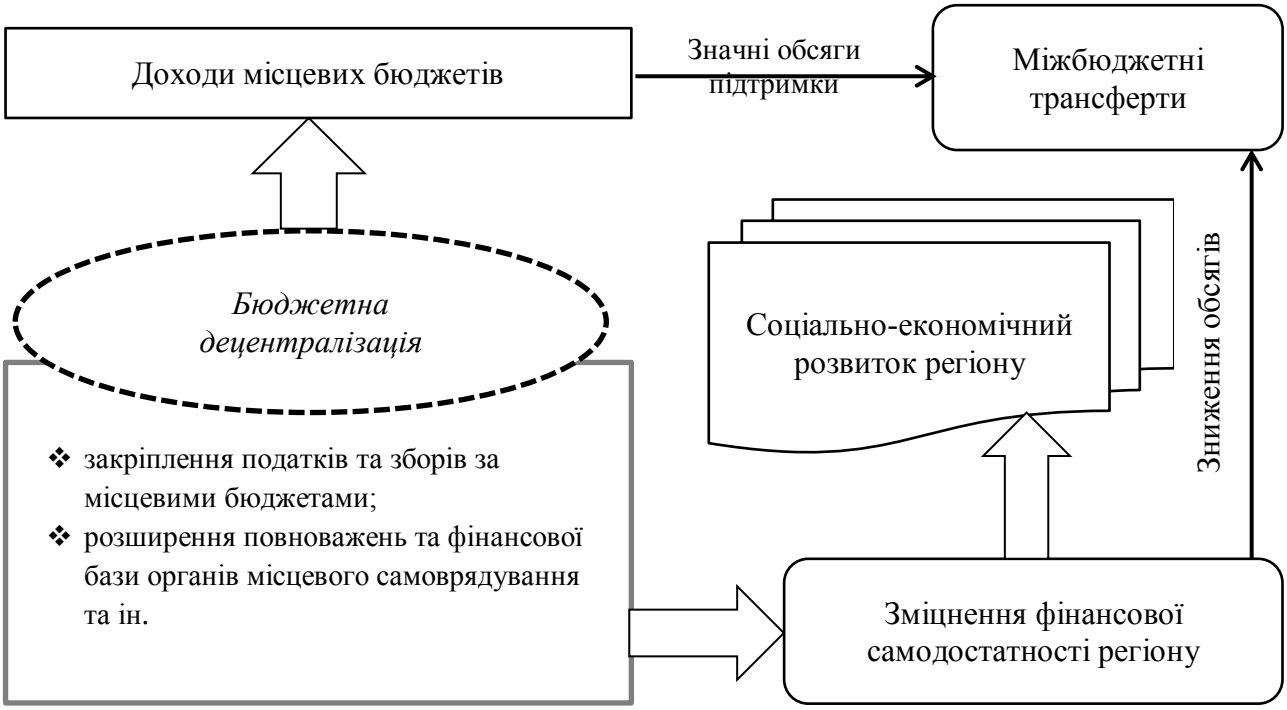

Рис. 1 Вплив бюджетної децентралізації на соціально-економічний розвиток регіонів

Джерело: складено автором на основі [3; 4].

Вирішення проблеми міжрегіональної диспропорційності в Україні вимагає: підвищення ефективності механізмів реалізації державної регіональної політики; удосконалення механізму перерозподілу ресурсів всередині країни; створення умов та позитивного іміджу регіонів для залучення зовнішніх інвестиційних ресурсів; проведення політики запобігання дезінтеграційним процесам, які загрожують цілісності країни; усунення факторів, що призводять до загострення соціальної напруги.

Для сприяння соціально-економічному розвитку регіонів необхідно сформувати сприятливі умови для забезпечення їхньої фінансової самодостатності в умовах обмеженості бюджетних коштів, а саме: завершити реформу, що забезпечить підвищення ефективності проведення реформи децентралізації на основі узгодженості законодавчих актів; розробити концепцію формування потенціалу саморозвитку регіонів; удосконалити механізм перерозподілу повноважень та відповідальності з управління регіональним розвитком на нижчі рівні ієрархії за принципом субсидіарності відповідно до можливості більш ефективно виконувати функції на місцях.

Список використаних джерел:

1. Територіальний розвиток і регіональна політика в Україні: виклики та пріоритети України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України»; наук. редактор В.С. Кравців. – Львів, 2018. – 157с.

2. Kuzheliev M. Practice Of Financial Instruments Promoting To Stimulate Regional Development In Ukraine / M. Kuzheliev, A. Nechyporenko, G. Nemsadze // Association Agreement: From Partnership To Cooperation. – Hamilton, Ontario: Accent Graphics Communication & Publishing, 2018. – P. 147–150.

3. Кужелєв М. О. Механізм реалізації регіональних інвестиційних програм як фінансовий інструмент стимулювання регіонального розвитку / М. О. Кужелєв, А. В. Нечипоренко // Схід. – 2017. –Вип. 6 (152). – С. 22–27.

4. Іванова О. Вплив фіскальної децентралізації на саморозвиток регіонів України / О. Іванова // Світ фінансів. – 2016. – Вип. 2. – С. 136–147.

Ліснічук О. А.,
к.е.н, доцент,
доцент кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул,
Університет ДФС України

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ РЕФОРМИ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Аналіз досвіду децентралізації влади в Україні 2015-2018 рр. засвідчив наявність тенденцій певного спротиву реформі. По-перше, цей спротив дається взнаки на етапі ухвалення рішень, тобто просування та підтримки відповідних законопроектів у парламенті. Такий спротив можна назвати латентним, адже у переважній більшості випадків він не артикульований. По-друге, спротив може спостерігатися на етапі виконання рішень, ухвалених центральною владою. У даному разі спротив може бути як латентним, так і відкритим [1].

Перший тип спротиву може свідчити про недостатню політичну волю до стрімкого впровадження реформи, зокрема, з огляду на брак консолідованої підтримки з боку депутатського корпусу [1].

Наслідком гальмування цих та інших нормативно-правових змін, які є ключовими для порядку денного реформи децентралізації, може стати обмежене розуміння очікуваних трансформацій балансу владних повноважень та адміністративно-територіального устрою [1].

Спротив реформі на етапі виконання рішень, ухвалених центральною владою, може віддзеркалювати як конкуренцію місцевих еліт за управлінські важелі, так і низьку спроможність мешканців громад впливати на хід реформи за допомогою цивілізованих методів громадської участі. Насамперед йдеться про конкуренцію за інституційні та фінансові повноваження у процесі формування спроможних територіальних громад, що додатково загострюється з огляду на виклик «дублювання» функцій органів місцевого самоврядування ОТГ, з одного боку, та районних адміністрацій та районних рад, з іншого боку. Крім конкуренції місцевих еліт за управлінські важелі, вагомим чинником спротиву децентралізації влади на етапі впровадження відповідних рішень у життя можна назвати недостатнє залучення громадськості до практичного втілення реформи [2, 3].

На новому етапі реформи децентралізації необхідно оптимізувати механізми впровадження реформи. Новий етап передбачає синхронізацію завершення формування ОТГ із одночасним формуванням нового районного поділу у масштабах держави, а також додаткову координацію обох процесів із продовженням упровадження секторальних реформ. Необхідно завершити формування базового рівня адміністративно-територіального устрою, що, у свою чергу, має стати підґрунтям для трансформації районного рівня влади [4].

На старті другого етапу реформи необхідно виявити актуальні чинники спротиву та запропонувати адекватні способи попередження їх подальших проявів. Провідні демократичні держави, які сповідують принципи належного врядування та зацікавлені у підвищенні легітимності реформ, застосовують механізм повного циклу публічної політики. Він передбачає консультації із зацікавленими сторонами (відповідними професійними асоціаціями, профільними експертами та дослідниками, представниками громадського сектору)вже на етапі обговорення політичного порядку денного реформи, який пропонують суб’єкти політики. Такі змістовні консультації дозволяють не тільки підвищити якість проектів рішень, але й посилити легітимність пропонованих змін. І серед переваг механізму повного циклу публічної політики можна відзначити попередження або мінімізацію спротиву реформам [4].

Логічним продовженням повного циклу публічної політики стає верифікація ідентифікованих проблем та підготовка рішень, які пропонуються у вигляді так званої Білої книги (White Paper).

Застосування механізму повного циклу публічної політики дозволяє вже на початковому етапі реформи врахувати потенційні виклики, що стоять перед реформою, попередити та мінімізувати потенційний спротив ще у процесі ухвалення рішень, а також вчасно ідентифікувати та пояснити випадки спротиву змінам на етапах моніторингу та оцінки впровадження реформи у демократичній державі. З огляду на такі амбітні завдання нового етапу децентралізації влади в

Україні, необхідно оптимізувати комунікацію актуального порядку денного реформи максимально широкому колу зацікавлених сторін, які з різних причин могли опинитися поза процесом підготовки рішень щодо змістовного наповнення нового етапу децентралізації влади.

Одним із фундаментальних принципів демократичного суспільства вважається залучення громадськості до процесу прийняття управлінських рішень. Відповідно до результатів соціологічних досліджень, станом на кінець 2018 р., лише близько третини населення України регулярно або рідко брали участь у зборах громади та інших громадських заходах протягом 2018 р., тоді як дві третини не долучалися до таких заходів через брак часу або відсутність зацікавленості. Важливою складовою нового етапу реформи децентралізації стане підготовка та внесення до сесійної зали ВРУ законопроектів щодо дієвих механізмів громадської участі у політичному житті в державі [5].

Очікуване розширення арсеналу механізмів громадської участі зможе дати позитивний результат, на який очікують реформатори, тільки за умови підвищення поінформованості та готовності громадян до того, аби брати відповідальність за зміни на місцях [5].

Список використаних джерел:

1. Як регіони працювали у 2018 році над перспективними планами формування територій громад - дані моніторингу Мінрегіону [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://decentralization.gov.ua/news/10468 23
2. "Децентралізація". - 12.03.2018 [Електронний ресурс]. – Джерело інформації: https://decentralization.gov.ua/news/8456
3. Аналітичний звіт за підсумками міжрегіонального дослідження участі громадськості у процесах об’єднання та розвитку об’єднаних територіальних громад / за ред. Крупник А.С. – Одеса. - 2016.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://samoorg.com.ua/wp-content/uploads/2016/11/Analitichniy-zvit-povniy.pdf
4. Довідка щодо впровадження повного циклу публічної політики / Офіційний портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://itd.rada.gov.ua/PublicPolicy
5. Опитування громадської думки для оцінки змін в обізнаності громадян щодо громадських організацій та їхньої діяльності / Підготовлено для проекту ENGAGE на замовлення PactInc. – 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dif.org.ua/uploads/pdf/15439902275aec4453ef5927.19702097.pdf

Нечипоренко А. В.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул,
Університет ДФС України

ДИСПРОПОРЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ РЕФОРМ

Сучасна економічна ситуація України засвідчує збереження просторової нерівномірності та міжрегіональних соціально-економічних диспропорцій. Низькі конкурентні позиції України на світовому ринку, слабка інтенсивність інтеграційних процесів у формуванні внутрішнього ринку країни, повільні темпи структурних зрушень, нестабільна політична ситуація не забезпечують якісного економічного зростання та суспільного розвитку. Нерівномірність розвитку регіонів в Україні посилює диференціацію якості життя населення, активізує зовнішню трудову міграцію, унеможливлює зменшення масштабів безробіття та ефективне вирішення інших значущих соціальних проблем.

Разом з висхідними тенденціями динаміки валового регіонального продукту (далі – ВРП) України в абсолютних і відносних показниках доцільно відмітити поступове зростання міжрегіональної диференціації. Так, у 2018 році коефіцієнт диференціації ВРП на одну особу порівняно з 2011 роком зріс з трьох до п’яти разів [1].

При цьому, найвищий рівень міжрегіональних відмінностей характерний для зовнішньоекономічної та науково-інноваційної діяльності, тобто саме для тих сфер економічної діяльності, які в сучасних умовах можуть виступати конкурентними перевагами певних територій.

Оцінюючи просторову асиметрію за рівнем економічного зростання через показник внеску кожного регіону в позитивну динаміку економічного розвитку країни зафіксовано суттєве зменшення внеску Донецької та Луганської областей. Натомість спостерігаємо збільшення внеску м. Києва, Львівської, Вінницької, Одеської, Полтавської та Харківської областей. Така ситуація підтверджує нарощення економічного потенціалу цих регіонів [1].

Економічна щільність регіонів до певної міри відображає демографічні тенденції та проблеми в системі розселення, пов’язані із зменшенням чисельності населення в сільській місцевості, а з іншої – вказує на рівень економічної активності та рівень життя населення. Збереження існуючої поселенської мережі та демографічного потенціалу територій, зростання рівня доходів населення – це стратегічні пріоритети державної регіональної політики. Тому позитивну динаміку показника економічної щільності можна розглядати і як критерій оцінки її результативності [2].

Ринкова економіка зумовлює виникнення диспропорцій у розвитку регіонів, відтак з основних цілей державної економічної політики є подолання негативних явищ, які зумовлені економічною неоднорідністю ринкового простору й асиметрією просторового розміщення продуктивних сил по регіонах. Асиметрія розвитку регіонів виявляється однією з найважливіших проблем економічної політики зарубіжних країн. Проте, з урахуванням того, що розвиток економічних інститутів носить характер спонтанної самоорганізації, регіональні економічні простори завжди мають відмінності.

Просторову економічну нерівномірність в Україні підтверджують сучасні тенденції розміщення нових виробництв. З 300 нових підприємств, які з'явились в Україні впродовж останніх років їхня найбільша кількість сконцентрована в західних регіонах й Київській області. Ці підприємства належать до сировинних: біогазові заводи, заводи з виробництва автомобільних джгутів, сонячні й вітроелектростанції, міні-гідроелектростанції, елеватори та зернові термінали, комплекси із зберігання фруктів та овочів, тваринницькі комплекси. В Україні створено 23 індустріальні парки у 13 областях (Львівській, Дніпропетровській, Вінницькій, Житомирській, Чернівецькій, Київській, Сумській, Черкаській, Одеській, Волинській, Донецькій, Полтавській та Кіровоградській). Якщо великі підприємства відкрились в західних областях, то в центрі й на півдні почали працювати переважно невеликі підприємства [3].

Просторовий перерозподіл виробничих ресурсів, який нині відбувається в країні засвідчують міжрегіональні порівняння обсягів проміжного споживання. У всіх регіонах України темпи зростання проміжного споживання є вищими за темпи зростання ВРП, що підтверджує високу матеріаломісткість і сировинну орієнтованість економіки регіонів та переважання в структурі виробництва вітчизняної промисловості низько- і середньо-технологічної продукції.

Відповідно, обсяги проміжного споживання є вищими в промислово розвинених регіонах, зокрема: Дніпропетровській (на 63,7 %), Вінницькій (на 41,8 %), Миколаївській (на 44 %), Одеській (на 41,1 %), Херсонській (на 44,2 %), Львівській (на 38,6 %) областях. Нерівномірний регіональний розвиток є наслідком не тільки структурних диспропорцій, а також й переорієнтації зовнішньоторговельних зв'язків. Загальними сучасними тенденціями зовнішньоекономічної діяльності, які впливають на економіку регіонів, слід виділити [1]:

– скорочення експортно-імпортних операцій в тимчасово окупованих регіонах;

– трансформація географічної структури експорту українських товарів через обмеження транзитного руху вантажів з України через територію Росії до інших країн та скорочення експортного постачання товарів українського виробництва, а

також пожвавлення освоєння нових ринків внаслідок отриманих Україною автономних торгових преференцій та початку дії Угоди про зону вільної торгівлі між Європейським Союзом та Україною, а також збільшення експорту до інших країн;

– переважання сировинної структури експорту;

– скорочення експорту продукції металургійної галузі і машинобудування та зростання частки агропромислового комплексу та харчової промисловості у товарному експорті тощо.

Таким чином, можна зробити висновки про збереження тенденції до посилення міжрегіональної соціально-економічної диференціації, поглиблення структурних диспропорцій та ресурсно-відтворювальних дисбалансів в економіці регіонів.

Розглядаючи міжрегіональну диференціацію як основну ціль реалізації державної регіональної політики, варто враховувати те, що в умовах реалізації реформи бюджетної децентралізації доцільно акцентувати увагу і на внутрішньорегіональних соціально-економічних диспропорціях, зокрема на динамічності розвитку міст порівняно з сільськими та гірськими територіями й наявності територій з особливими проблемами розвитку, зумовленими їхнім розташуванням, економічною спеціалізацією тощо.

Вирішення проблем диспропорції регіонального розвитку в Україні вимагає: підвищення ефективності механізмів реалізації державної регіональної політики; удосконалення механізму перерозподілу фінансових ресурсів всередині країни; створення умов й позитивного іміджу регіонів для залучення зовнішніх інвестиційних ресурсів; усунення факторів, які призводять до загострення соціальної напруги в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Територіальний розвиток і регіональна політика в Україні: Виклики та пріоритети України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. ред. В. С. Кравців. Львів, 2018. 157 с.

2. Kuzheliev M., Nechyporenko A. Financial resources of public sector of economy in ensuring realization of financial policy of the country. Association agreement: driving integrational changes : collective monograph / edited by R. Iserman, M. Dei, O. Rudenko, Y. Tsekhmister, V. Lunov. Accent Graphics Communications Chicago, Illinois, USA. 2019. P. 374–385.

3. Жовтяк Г. А. Оцінювання просторової асиметрії розміщення продуктивних сил в економіці регіону. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_9_31.

Попович Л. О.,
старший викладач кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул
Чамор Г. С.,
здобувач вищої освіти групи ФМР-18-1,
Університет ДФС України

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Бюджетна децентралізація як складова державної політики регіонального розвитку являється однією із визначальних у порядку денному реформ в Україні, яка створила підґрунтя для укорінення кардинальних інституційних перетворень, підвищення якості життя громадян та має велике значення для здійснення бюджетних реформ. Саме завдяки створенню нової системи розподілу владних повноважень між центральними та місцевими органами влади в Україні сьогодні фактично формується нова система взаємовідносин між різними гілками влади та новий баланс стримувань і противаг.

На перший погляд, такий перерозподіл повноважень у країні, яка перебуває у стані війни і потребує сильного центрального управління та об'єднання всіх зусиль населення і ресурсів країни, може сприйматися як контраверсійний крок. Проте реформа децентралізації влади сама по собі не провокує розвиток відцентрових тенденцій у країні та не призводить до напруження у відносинах між державою та регіонами.

До прикладу, на думку А.А. Умланда [1], саме децентралізацію слід розглядати як процес, що зміцнює країну, протидіє федералізації та сепаратистським тенденціям. Як показав світовий досвід, значний ефект для розвитку економіки регіону та згуртованості країни в цілому має успішна реалізація проектів територіального розвитку, що здійснюються і втілюються територіальними громадами. Тобто, посилення спроможності громади дієвим чином впливати на суттєві характеристики якості свого життя, що є основою сталого розвитку населення на засадах інклюзивності.

Необхідність реформи бюджетної децентралізації проявляється ще й у тому, що, незважаючи на тимчасову окупацію території країни та порушення господарського простору, вимивання ресурсів та загальне розбалансування ресурсної бази, макроекономічну нестабільність та заслабкий стан економічного зростання, реформування управління на місцевому рівні вже позитивно впливає на соціально-економічне становище громад. Децентралізація формує зв'язки нової якості між регіонами внаслідок вбудовування в систему адміністративно-територіального устрою нових одиниць - об'єднаних територіальних громад, що

по-новому визначають координацію та підпорядкованість суб'єктів адміністративного устрою.

На сьогодні, після п'яти років активного запровадження реформи бюджетної децентралізації, її вважають однією із найуспішніших реформ в Україні за період із 2014 року. При цьому, її основою успіху стали чіткість намірів, проголошених владою, та зацікавленість із боку громад в одержанні більших повноважень, ресурсів та спроможності реалізовувати власні ініціативи самоврядного розвитку. Зміна системи управління територіями, децентралізація у сферах медицини, освіти, надання послуг демонструють значні темпи та головне – реальні позитивні зрушення.

Наразі для реформи бюджетної децентралізації настає принципово новий етап. Стовідсоткове покриття території об'єднаними громадами має завершитися навесні 2020 року. Враховуючи, що у попередні чотири роки відбулося об'єднання 3,9 тисяч із загальних 10,9 тисяч громад, а 64 % громад залишаються необ'єднаними, необхідне різке прискорення впровадження реформи даної децентралізації.

У процесі втілення децентралізації в Україні варто виокремити декілька основних проблем, що створюють ризики при її реалізації:

1) Проблема сприйняття населенням даної реформи – через незрозумілу інформаційну політику та відсутність роз'яснень щодо процесів децентралізації;

2) Неузгодженість повноважень між органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та органами управління в ОТГ;

3) Швидке збільшення кількості ОТГ без пропорційного збільшення обсягу субвенції на розвиток інфраструктури знижує мотивацію громад до об'єднання та їхні можливості щодо соціально-економічного розвитку;

4) В утворених об'єднаних територіальних громадах немає належно підготованих робочих кадрів та спостерігається низька кваліфікація службовців місцевого самоврядування для виконання нових функцій - це призводить до неефективного використання фінансових ресурсів територіальних громад, неспроможності освоїти кошти державних субвенцій на розвиток [2];

5) Враховуючи високі ризики корупційних дій щодо використання бюджетних коштів, актуальним є питання запровадження механізмів контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування, як з боку державних органів, так і з боку громадськості.

Отже, реформа бюджетної децентралізації має великий потенціал для стимулювання розвитку регіонів і, відповідно, країни у цілому. Разом з тим, вона містить певні виклики, пов'язані як із перебігом її впровадження, так і з впливом на різноманітні сфери суспільно-політичного та соціально-економічного життя. На часі постало комплексне й всебічне дослідження перебігу децентралізації. Це

дослідження повинне надати оцінку ситуації за наступними напрямками та критеріями:

1) Напрямки: зміна якості управління територіями, покращення якості життя членів громад, внесок децентралізації у зміцнення країни, зміна сприйняття України у світі, вплив на реформи в інших сферах.

2) Критерії: відповідність запланованого очікуваному, швидкість прийняття рішень, наявність економії коштів, кумулятивний позитивний ефект та підґрунтя для змін в інших сферах, а також наближення влади до громадян та збільшення рівня довіри до влади.

Таким чином, перший етап реформи бюджетної децентралізації в Україні створив передумови для розширення переліку системних реформ, до реалізації яких може бути безпосередньо долучена місцева влада. Це, в свою чергу, підвищує запит на поглиблення бюджетної децентралізації, яка триватиме й після завершення поточного етапу реформи, розрахованого на 2019-2021 роки. Подальша бюджетна децентралізація очікувано передбачатиме підвищення ефективності реалізації відповідних публічних політик шляхом посилення спроможності органів місцевого самоврядування брати на себе відповідальність за надання послуг та інвестування у місцевий розвиток. У такому контексті ключовим викликом на шляху подальшого провадження бюджетної децентралізації у пріоритетних сферах стає спроможність органів місцевого самоврядування належним чином здійснювати делеговані та власні повноваження.

Список використаних джерел:

1. Умланд А. А. Чотири геополітичні виміри децентралізації України. Дзеркало тижня. URL: https://dt.ua/internal/chotiri-geopolitichni-vimiri-decentralizaciyi-ukrayini-299352_.html

2. Бедринець М. Д. Бюджетна децентралізація як необхідна умова регіонального розвитку. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. Острог: Вид-во НаУОА, 2018. № 9 (37). С. 98-102.

3. Кужелєв М. О., Житар М. О. Концептуальні засади ефективності фінансового забезпечення інноваційного розвитку України. Збірник наукових праць учених та аспірантів «Економічний вісник університету», Переяслав-Хмельницький, 2015. С.14-18.

Ріппа М. Б.,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул,
Університет ДФС України

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ ЯК СПОСІБ РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

Реформи місцевого самоврядування останніх кількох років і нові плани щодо системи охорони здоров'я – мають хорошу перспективу докорінно покращити врядування в державному секторі в Україні, наділивши повноваженнями ті рівні місцевого самоврядування, які якнайкраще спроможні здійснювати управління і фінансування у відповідних сферах. Сконцентрувавши відповідальність за більшість повсякденних публічних послуг на рівні міст обласного значення та ОТГ, реформа має прояснити, хто насправді повинен відповідати за які функції, а після такого розмежування, муніципалізовані органи влади мають бути спроможними як покращити базові публічні послуги, так і реорганізувати трагічно неефективну шкільну систему в країні. Більш того, децентралізація фінансів системи охорони здоров'я має забезпечити якісну систему оплати за надані послуги та чітко визначити що тягар реорганізації надмірно розгалуженої та неефективної системи лікарень має бути розділений між центральним урядом і органами місцевого самоврядування.

Публічні фінанси – система економічних відносин, що виникають у процесі формування, розподілу та використання грошових фондів, необхідних для виконання завдань та функцій держави, органів місцевого самоврядування, інших фондів, визначених державою публічними, та необхідних для забезпечення та задоволення суспільних потреб, а також пов'язані зі здійсненням контролю за ефективним і цільовим використанням коштів цих фондів.

Упродовж останніх років були започатковані важливі структурі зміни в організації та фінансування української системи місцевого самоврядування. Найважливішим є те, що повноваження, кошти та відповідальність були передані від областей містам обласного значення, а об'єднання територіальних громад почали брати на себе функції, ресурси на повноваження як сільських населених пунктів, так і районів. Водночас були заявлені плани створити систему охорони здоров'я на основі єдиного платника, і якщо такі плани будуть втілені, з усіх рівнів місцевого самоврядування буде забрано (основну) відповідальність за фінансування медичних послуг, а органи місцевого самоврядування залишаться власниками закладів і тому будуть фінансувати утримання та інфраструктуру, і до них звертатимуться за коштами у випадках крайньої необхідності. Усі разом ці

зміни обіцяють кардинально покращити врядування в українському державному секторі тим, що повноваження будуть надані тим рівням (повністю) демократичних органів влади, які якнайкраще спроможні здійснювати та фінансувати ці повноваження: відповідальність за школи та більшість повсякденних публічних послуг належатиме одиницям базового рівня врядування, які мають достатній розмір і достатнє фінансування (міста обласного значення й об'єднання територіальних громад).

Окремі складові публічних фінансів ще чекають свого часу, зокрема шляхом створення та розвитку муніципальних корпорацій, так званих "муніципалітаріїв" — корпоративних об'єднань громадян за прикладом країн Західної Європи, Північної Америки та ін. а також шляхом формування місцевого фінансового інституту позабюджетних фондів та цільових фондів у рамках бюджетів місцевого самоврядування (резервних, страхових, гарантійних та інших спеціалізованих) на прикладі Чехії, Словаччини, Польщі та інших країн, що відкриє можливості щодо формування власних фінансових ресурсів та для залучення альтернативних джерел доходів.

До негативних явищ які можуть бути спричинені децентралізацією в умовах розподілу публічних фінансів, слід зарахувати:

- посилення партикулярних прагнень місцевих (або регіональних) адміністративних одиниць може ослабляти державу. Така загроза - як вже раніше зазначалося - особливо небезпечна у багатоетнічних (багатокультурних, багатомовних) країнах, тому що веде до місцевого (регіонального) сепаратизму, а в наслідку може спричинити розпад держави;

- розвиток клієнтилізму також корупції. Досвід вказує, що ці негативні явища особливо "розквітають" саме в децентралізованих системах, отже на місцевих рівнях, і це всупереч збільшеного суспільного контролю. Виникає це головною мірою з безпосередньої близькості клієнтів і чиновників або місцевих політиків також з великої кількості особистих справ, які мусять "улагоджувати" громадяни в місцевій установі. Особливо "корупціогенним" є стик місцевого публічного сектора з :

- приватним сектором економіки. Посилення корупційних явищ деформує розподільчу та товаропровідну функцію публічних фінансів;

- наростання просторових диспропорцій в рівні економічного і культурного розвитку. Історично сформований і додатково диференційований рівень економічного розвитку окремих регіонів може поглибитися в умовах децентралізації розподільчої функції, що матиме негативні наслідки не тільки економічного характеру, але також культурного і політичного. Може це привести до багатьох суспільних конфліктів, а якщо в додатку показник заможності

співпадає, наприклад, з етнічними відмінностями, то перспектива розпаду держави стає реальною;

- велика фінансова свобода регіональних і місцевих само врядувань може привести до надмірного зростання видатків, а тим самим зростання глобального дефіциту та боргу публічного сектора.

Підсумовуючи, можна констатувати, що апріорі, взаємовідносини між зазначеними функціями характеризує велика різнорідність, змінність у часі і простори. На практиці фінансової політики держави проблеми "централізація - децентралізація" слід розглядати і розв'язувати в еластичний спосіб, індивідуалізований, доречний до часу і місця.

Список використаних джерел:

1. Тоні Левітас (Tony Levitas), Ясміна Джийкіч (Jasmina Djikic) На півдорозі: “Децентралізація”, реформа фінансів органів місцевого самоврядування та реорганізація державного сектору в Україні у 2014–2016 роках

2. Овсяк С. Публічні фінанси. Вид. наукове ПВН, Варшава, 2017.

3. Куценко Т. Ф. Публічні фінанси в Україні: зміст та структура з урахуванням сучасних тенденцій розвитку. Економіка та держава. 2016. № 6. С. 62–66.

Бондаренко К. В.,
здобувач вищої освіти групи ФМА 19-1
Науковий керівник: **Нечипоренко А. В.,**
к.е.н., доцент кафедри фінансів імені Л.Л.Тарангул,
Університет ДФС України

БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В НІМЕЧЧИНІ ЯК ПРИКЛАД ДЛЯ УКРАЇНИ

У сучасних вітчизняних умовах процес активної передачі повноважень з центрального рівня на місця щодо управління доходами та видатками зумовлює необхідність збільшення результативності реалізації даних повноважень та ефективності управління бюджетними коштами громад. У розв’язанні поставленого завдання доцільним вбачається перейняття та апробація позитивного зарубіжного досвіду країн, які успішно реалізували концепцію бюджетної децентралізації [1].

Розглянемо детальніше особливості організації місцевих фінансів та досвід проведення ефективних реформ бюджетної. Так, в сучасному світі існує 20 країн з федеративним устроєм, 4 з яких в Європі (Австрія, Бельгія, Німеччина, Росія). В

основі реалізації бюджетної децентралізації цих країн закладено два визначальні принципи – автономії та участі:

1)принцип автономії чітко фіксує компетенцію федерального центра і уточнює, що все, що поза межами його компетенції, належить до компетенції субфедеральних органів влади. Зазвичай, до компетенції федеральних органів влади відносять: міжнародне співробітництво, оборону, митні розрахунки тощо;

2)принцип участі передбачає залучення представників субфедеральних органів влади до формування федеральної політики, шляхом представництва в законодавчій та виконавчій гілці влади.

Питання узгодження бюджетної політики територій і федерації лежить в площині субсидіарного підходу (діяльність влади вищого рівня доповнює діяльність влади нижчого рівня). Виразним представником цієї групи країн є Німеччина, на аналізі якої зупинимось детальніше, попри те, що це федеративна країна і Україні запозичувати її досвід передачі на місця повноважень і фінансових ресурсів варто досить виважено і акуратно. Німеччина має давні традиції місцевого самоврядування з федеративним устроєм. Особливістю організації територіального укладу є відсутність єдиної системи місцевого самоврядування. Територіальними одиницями цієї країни згідно чинного законодавства є: землі, округи, райони та общини (базова ланка). Великі міста за статусом прирівнюються до району. Землі є суб’єктами конституційного права, однак не можуть самостійно вести міжнародну політику. На відміну від українських громад, німецькі можуть приймати власні закони. Попри існуючі розбіжності та специфічні ознаки бюджетних відносин наших країн їх об'єднує схожа багаторівнева система фінансового вирівнювання, інструментами якої є: розподіл податків між різними ланками бюджетної системи (закріплення та розщеплення); трансфертне фінансове вирівнювання (дотації, субвенції та інші види міжбюджетних трансфертів) [2; 3].

Джерела доходів бюджетів територіальних одиниць Німеччини - типові: податки, збори, часткові відрахування, державні асигнування, доходи з продажів, кредити. Згідно законодавства, громади наділені правом самостійно встановлювати податкові ставки та обирати джерела оподаткування. Серед власних податків – це промисловий, поземельний та споживчий, а також закріплені – прибутковий та податок з обороту. Основним місцевим податком є промисловий, ним обкладаються капітал і дохід всіх підприємств, які господарюють на території округу чи громади, окрім сільськогосподарських та ремісничих. Бюджети земель на 80% формуються власними надходженнями, решта - дотаціями та субвенціями. Особливістю бюджетної системи є закріплення за кожним рівнем податків, які скеровуються лише до одного з бюджетів. Бюджетна децентралізація в Німеччині передбачає участь держави в бюджетному

регулюванні: федерація несе відповідальність за цілісність економічного розвитку країни, завдання земель – опікуватися культурою, освітою та наукою, а все що стосується життя громади відноситься до повноважень общин [4; 5].

Попри передані частини загальнодержавних податків і зборів до бюджетів громад, незважаючи на прямі міжбюджетні відносини з Державним бюджетом України (з 01.01.2016 року), більшість з 159 новостворених об'єднаних територіальних громад, так і залишилась дотаційними (125 громад отримують базову дотацію), а отже вони й надалі є фінансово неспроможними [6].

Таким чином, можна зробити наступні висновки: децентралізація бюджетної системи України, наразі, є незавершеною. Наступні етапи розпочатого процесу зміцнення матеріально-фінансової бази територіальних громад повинні лежати в площині аналізу результатів пройденого етапу реалізації бюджетної децентралізації, виявлення її переваг та суперечностей, при цьому реалізація бюджетної децентралізації повинна опиратися на адміністративно-територіальну реформу та нову філософію державного управління.

Головна проблема реформи – відсутність єдиного центру ухвалення рішень; реалізуючи реформу бюджетної децентралізації потрібно чітко розуміти цілі, функцію держави та органів місцевого самоврядування в процесі здійснення економічної політики країни загалом та регіонів зокрема, а також враховувати особливості фіскальної децентралізації в частині потужних регіонів до їх більшої автономії. Найважливішим є проведення бюджетної децентралізації, яке повинно зменшити роль держави у фінансовому забезпеченні розвитку громад та регіонів із паралельним створенням можливостей для зміцнення автономності місцевих бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Демченко О.П., Яковенко К.А. Європейський досвід бюджетної децентралізації та перспективи для України. Економіка та суспільство. №16, 2018. С. 724–730.

2. Кужелєв М. О., Нечипоренко А. В. Фінансові інструменти стимулювання регіонального розвитку: практика використання в Україні : монографія. Київ : «Центр учбової літератури», 2019. 224 с.

3. Демиденко Л., Наконечна Ю. Фіскальна децентралізація: німецький досвід та українські реалії. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. № 2(167). 2015. С.49–54.

4. Нечипоренко А. В. Зарубіжний досвід використання фінансових інструментів стимулювання регіонального розвитку. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. Вип. 25. С. 97–101.

5. Кужелєв М. О. Механізм взаємовідносин «центр-регіон» у контексті забезпечення фінансової безпеки регіону. Вісник Донецького університету. Донецьк : ДонГУ, 2001. № 1. С. 192–196.

6. Децентралізація влади на основі кращих іноземних практик та українських законодавчих ініціатив. URL: http://www. uiip.org.ua/wp-content/uploads/2015/05.

Заріцька В. В.,
здобувач вищої освіти групи ОБД-18-2
Науковий керівник: **Биховченко В. П,**
к.е.н., доцент кафедри фінансів імені Л. Л. Тарангул,
Університет ДФС України

БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ

В умовах запровадження нових підходів до розвитку регіонів питання ефективної реалізації бюджетної децентралізації є однією з базових умов незалежної та ефективної діяльності органів місцевої влади, підвищення фінансової спроможності регіонів та громад, що обумовлює актуальність теми [1, с. 2].

На сьогоднішній день пріоритетним напрямком розвитку демократичної держави є забезпечення зростання рівня добробуту кожного окремого громадянина, що можливо лише за умови якісного державного управління, котре посилює демократичні інститути, ліквідує нерівність можливості доступу до суспільних благ, підвищує якість суспільних послуг і рівень життя населення. В умовах реформування системи публічних фінансів актуальною є тенденція до децентралізації у державному управлінні, в результаті чого виконання певного ряду повноважень передається місцевим органам влади. Так, фінансова децентралізація дозволяє збалансувати механізми надання суспільних послуг з потребами та уподобаннями жителів місцевих громад [2, с. 2].

Згідно із загальним визначенням, процес децентралізації – це реструктуризація або реорганізація влади, в результаті якої виникає система спільної відповідальності установ на всіх рівнях управління (центральному, регіональному, місцевому) відповідно до принципу субсидіарності, що збільшує якість і ефективність системи управління та можливість участі народу в прийнятті економічних, соціальних, політичних рішень і забезпечує таким чином прозорість та оперативність втілення даних рішень в життя [2, с. 6-7].

Бюджетна децентралізація являє собою процес передання повноважень (функцій, компетенцій і відповідальності) від центральних органів влади до місцевих [2, с. 7].

В Україні вектор на проведення децентралізаційних процесів закріплений у Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади від 1 квітня 2014 року. Так як, головним інструментом проведення соціально-економічної політики є бюджет, то саме бюджетна політика повинна сприяти сталому і ефективному економічному розвитку. Тому на сучасному етапі управління основою є бюджетна децентралізація [2, с. 7].

Фінансова децентралізація в сучасних умовах розглядається як необхідна умова успішної децентралізації державних функцій у контексті демократичних перетворень.

Так, за умови проведення бюджетної децентралізації:

- зростає активність й ініціатива місцевої влади;
- відкриваються додаткові можливості по формуванню місцевих бюджетів;
- збільшується свобода у органів місцевого самоврядування щодо використання коштів;
- посилюється відповідальність за вирішення місцевих проблем;
- проводиться ефективне фінансове вирівнювання.
- посилюється контроль за виконанням бюджету;
- підвищується результативність трансфертної політики;

Головні завдання, які будуть реалізовані в рамках бюджетної децентралізації:

- перегляд та чітка структуризація переліку власних та делегованих повноважень;
- розширення фінансової бази органів місцевого самоврядування;
- відмова від безцільових трансфертів, перехід до системи цільових трансфертів, спрямованих на компенсацію видатків органів місцевого самоврядування в результаті реалізації ними делегованих функцій;
- запровадження максимального рівня прозорості використання бюджетних коштів органами місцевого самоврядування [1, с.7].

Переваги та позитивні наслідки децентралізації:

- час і місце прийняття рішення відповідають очікуванням з боку громадськості;
- реалізація рішення відбувається за участю суб’єкта прийняття рішення, або під його відповідальність.
- спрощення системи і процедури прийняття рішення;
- прозорість і відкритість процедур прийняття рішення та процесу його реалізації;
- підвищення ефективності адміністративної діяльності, виявлення помилок,

джерел їх походження тощо;

- підвищення свідомості та загострення почуття відповідальності за здійснені заходи і прийняті рішення;

- зміцнення інноваційного потенціалу при прийнятті владних рішень;

- мінімізація бюрократизму;

- звільнення керівництва від поточних справ;

- гнучкість процесу виконання відповідних функцій;

- підвищення ініціативності працівників нижчого рівня, більш повне та ефективне використання людського потенціалу, підвищення мотивації праці.

Проблеми, що можуть зробити процес децентралізації в Україні неможливим:

- не завершено розробку перспективних планів формування територіальних громад;

- брак законодавчих актів, які могли б прискорити децентралізацію;

- недопрацьовано питання стабільного забезпечення державної фінансової підтримки добровільного об'єднання територіальних громад;

- не врегульоване питання оптимального розподілу повноважень між ОМС та органами виконавчої влади, між місцевими радами ОТГ та районними адміністраціями й районними радами районів;

- відсутнє належне кадрове забезпечення органів місцевого самоврядування ОТГ

- недостатність кваліфікації службовців місцевого самоврядування та інші

Отже, на сьогоднішній день бюджетна децентралізація є найбільш ефективним та дієвим способом забезпечення фінансової автономії та стійкості місцевих органів влади через передачу їм потужних джерел бюджетних надходжень, раніше закріплених за центральним урядом, та розширенням фінансової бази адміністративно-територіальних формувань. Тобто запровадження нової моделі фінансового забезпечення місцевих бюджетів полягає у розширенні прав місцевих органів влади, джерел їх формування, наданні їм повної бюджетної самостійності та створення реального підґрунтя для виконання своїх повноважень.

Список використаних джерел:

1. Бюджетна децентралізація як фактори забезпечення фінансової автономії регіонів і формування самодостатніх громад [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/1184477cfe14b1a0b363d0.pdf

2. Бюджетна децентралізація та її вплив на фінансове забезпечення територіальних громад [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/9f690dbd00a5bff556897056d188f56d.pdf

Качула А. Г.,
здобувач вищої освіти групи ФМУ-18-1
Науковий керівник: **Нечипоренко А. В.,**
к.е.н., доцент кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул,
Університет ДФС України

ДОСВІД ПОЛЬЩІ В МЕЖАХ РЕФОРМИ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Початок процесу децентралізації в Україні був покладений в 2014 р., але на сьогодні існують певні проблеми у її реалізації. Труднощі децентралізації влади в Україні зумовлені тим, що вона включає в себе реформу не тільки місцевого самоврядування, а й адміністративно-територіального устрою, а це вимагає зміни й державної регіональної політики. Досвід Польщі у проведенні реформи бюджетної децентралізації є досить актуальний, адже 16 років тому у цій країні була проведена реформа місцевого самоврядування і вважається дуже успішною. До того Польща є сусідньою країною й має ментальну подібність.

Варто зазначити, що в Польщі не було окремої реформи децентралізації. Разом із нею були зміни у системі: освіти, охорони здоров'я, перерозподілу коштів через бюджет тощо. Як бачимо, в Україні ж кожна реформа здійснюється відокремлено одна від одної. У Польщі це був системний підхід, який базувався на зміні в територіально-адміністративному поділі. І вже після цього накладались інші реформи і вони працювали разом [1].

За польським законодавством, ключовими джерелами власних доходів бюджетів гміни стали: податок на нерухомість, сільськогосподарський податок, лісовий податок, податок з транспортних засобів, з доходів фізичних осіб, податок на спадщину, низка зборів: гербовий, місцевий, адміністративний та інші.

Окрім того, доходи формуються надходженнями від: податку на доходи фізичних та юридичних осіб; цільових субвенцій, дотацій без вказування цільового призначення; коштів ЄС. Бюджет гміни на 60% формують власні надходження, решта 40% дофінансовується субвенціями та дотаціями із центрального бюджету (наприклад, на освіту і медицину) [2].

Результатом проведення реформ в Польщі стало розмежування функцій та повноважень між державою та органами місцевого самоврядування, при цьому уряд відповідає за зовнішню політику країни, національну безпеку, розвиток країни тощо, а місцева влада опікується наданням якісних послуг населенню [3].

З досвіду Польщі можна виділити такі пріоритетні напрями удосконалення процесу проведення бюджетної децентралізації в Україні:

1) надання територіальним громадам повної самостійності і більшої відповідальність в управлінні та розпорядженні власними ресурсами;

2) передання всього майна і землі в розпорядження місцевого самоврядування;

3) закріплення законодавчо за місцевими громадами гарантовані доходи, адекватні до поставлених завдань;

4) проведення децентралізації разом з реформуванням земельних відносин, освіти, охорони здоров'я.

Отже, для України досвід Польщі є досить важливим, який варто імплементувати з урахуванням національних та регіональних особливостей. Також в Україні слід проводити реформи децентралізації разом з іншими реформами місцевого самоврядування для того, щоб в цілому вони дали синергетичний ефект та сприяли соціально-економічному розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Луценко Н. В. Децентралізація в Польщі – досвід на благо України / Н.В. Луценко // Перша економічна газета. – 2018. – №1. – С.1–5.

2. Дубина М. В. Зарубіжний досвід децентралізації влади та його адаптація в Україні / М. В. Дубина // Причорноморські економічні студії.– 2018. – №1 (27). – С.46-49.

3. Kuzheliev M. Implementation of world experience in using financial instruments to stimulate regional development in Ukraine / M. Kuzheliev, A. Nechyporenko // Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools. – 2018. – № 26 (2). – P. 31–36.

Кібітлевський Р. І.,
здобувач вищої освіти групи ФМСБ 18-1
Науковий керівник: **Бедринець М. Д.,**
к.е.н., доцент, завідувач кафедри
фінансів імені Л.Л.Тарангул,
Університет ДФС України

ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКА КОНЦЕПЦІЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ПРИ ФОРМУВАННІ ДОХІДНОЇ БАЗИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Прийняття Європейської хартії про місцеве самоврядування (1985 р.) [1], яку підписало 47 країн, в тому числі й Україна, в чисельних унітарних країнах розпочало децентралізаційні процеси. За останні роки значна кількість країн Європи провели перерозподіл бюджетних ресурсів між різними

адміністративними рівнями, втіливши в життя реформи своїх фінансових систем. Іноді в країнах це супроводжувалося змінами адміністративними та територіальними, а в більшості – через перерозподіл повноважень і функцій між владними рівнями, і відповідно надання їм належного фінансового забезпечення. Як наслідок цього, сформовано новий змішаний тип організації місцевих фінансів, що об'єднав у собі принципи і бюджетного федералізму, і бюджетного унітаризму. Варто зауважити, що при цьому кожна країна характеризується своїми індивідуальними підходами щодо повноважень центральних та місцевих органів влади у сфері фінансових, бюджетних та міжбюджетних відносин [5, с. 92].

Курс державної політики України, після підписання Європейської хартії місцевого самоврядування насамперед спирається на інтереси жителів територіальних громад і передбачає проведення кардинальних змін і системних реформ, децентралізацію влади – місцева влада отримала від виконавчої влади значну частку ресурсу, повноважень, відповідальності. Базою цих політичних дій є найактуальніші світові положення та стандарти суспільних взаємовідносин в цій сфері.

Докорінна зміна системи влади та її територіальної основи, реалізація справжнього стимулювання розвитку країни, надання адекватної відповіді на сучасні виклики потребують законодавчого забезпечення.

У 2014 році Урядом було прийнято головний документ – Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади [2]. Потім було затверджено План заходів по її реалізації, що дали початок реформі.

Для здійснення положень та завдань Концепції і Плану заходів, варто в першочергово внести належні зміни до Конституції України, і також зробити перелік оновленого законодавства, як йдеться в зобов’язаннях підписаної нами Хартії. Конституційні зміни повинні вирішити питання реорганізації місцевих державних адміністрацій в органи контрольно-наглядового типу, утворення виконавчих органів обласних та районних рад, дати точне визначення громади, як адміністративно-територіальної одиниці.

За ці роки сформовано і діє основний пакет нового законодавства, запроваджуються першочергові законодавчі ініціативи. Йдеться про:

Закони про внесення змін до Податкового і Бюджетного кодексів України.

Закон «Про добровільне об’єднання територіальних громад» дає можливість розпочати формування спроможнього базового рівеня місцевого самоврядування. На початок 2018 року зформовано вже 728 ОТГ. До їх складу увійшло 3378 колишніх місцевих ради. Зараз на території цих ОТГ мешкає 6,3 млн. людей. Закон також утворив інститут старости в ОТГ, що делеговані представляти в раді громади інтереси сільських жителів. Сьогодні вже вибрано 640 старост, більше

1,8 тисяч осіб виконують їх обов'язки.

Закон «Про засади державної регіональної політики» [3]. Державна підтримка регіонального розвитку та розвитку інфраструктури громад за роки проведення реформи зросла у 39 разів: з 0,5 млрд. грн. в 2014 до 19,37 млрд. грн. у 2018 році.

Закон «Про співробітництво територіальних громад» [4] створив механізм спільного вирішення проблем територіальних громад. В 2018 року виконуються 171 договір про співробітництво, задіяно 726 громад.

Оновлена законодавча база істотно покращила міжмуніципальну консолідацію в країні, зробила відповідні правові механізми і умови для створення спроможних територіальних громад сіл, селищ, міст, що об'єднують свої можливості для вирішення проблем. Виправдала також себе оновлена модель забезпечення фінансами місцевих бюджетів, котрі отримали істотну незалежність і автономію від центрального бюджету.

Децентралізація в Україні є одним з провідних завдань українського Уряду, що сприяє прогресивності місцевого самоуправління і економічному розвитку України в цілому. Як очікується, 2019 рік буде важливим у контексті створення базового рівня місцевого самоврядування: на кінець року багато існуючих малочисельних місцевих рад зможуть об'єднатися, і стати спроможними взяти на себе більше повноважень, ресурсів і відповідальності за свої дії чи їх відсутність перед громадою та державою. Це створюватиме стабільне підгрунтя для чергових етапів реформи самоврядування, і посприятиме прискоренню реформ у сфері освіти, соціальних послуг, охорони здоров'я, енергоефективності та інших.

Список використаних джерел:

1. Європейська хартія про місцеве самоврядування від 15.10.1985р [Електронний ресурс] – Режим доступу: http:// zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_036

2. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80

3. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156-19

4. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 №1508–VII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1508–18/card6#Public

5. Яфінович О. Місцеві бюджети та міжбюджетні відносини: досвід європейських країн та проблеми України Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Економіка. 2015. № 2 (167). С.92-100

Кушнірук К. Д.,
здобувач вищої освіти групи ОБД-18-2
Науковий керівник: **Биховченко В. П.,**
к.е.н., доцент кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул,
Університет ДФС України

ДЕРЖАВНА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ: ПЕРЕДУМОВИ, ЦІЛІ, ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Існування чіткої та якісної нормативно-правової бази дозволяє забезпечити ефективну діяльність держави у будь-якому напрямі. Теперішні чинники впливу на розвиток України викликані як зовнішніми, так і внутрішніми факторами. Поширення сепаратистських настроїв серед населення, виникнення гібридних відносин між державами, необхідність у подоланні економічної, соціальної та політичної кризи призвело до виокремлення у механізмі державного функціонування одного з пріоритетних напрямів – створення сильної та дієвої державної регіональної політики. Політика держави у сфері регулювання міжбюджетних відносин у контексті децентралізації вирішує цілу низку питань у сфері її регіональної політики, але далеко не усі.

Поставлені пріоритети та напрями державної регіональної політики як ніколи мають відповідати загальнонаціональним інтересам та потребам, відображати проблеми та враховувати перспективи соціально-економічного зростання країни. Досягнення визначених цілей залежить від існування достатнього та належного нормативно-правового забезпечення механізму функціонування державної регіональної політики.

Об’єктом стратегічного планування виступає регіон, який поєднує всі галузі та сфери його життєдіяльності, соціальні, економічні процеси, що протікають на його території. Законодавцем у нормативно-правових актах регіон визначено як територію Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя. Такий підхід розглядає регіон як складну територіальну суспільну систему, що є ланкою адміністративно-територіального устрою України і є територією в адміністративних одиницях області України.

Варто зазначити, що поняття «регіон» перестав охоплювати виключно адміністративно-територіальний поділ України на області, а тому законодавцем як об’єкти державної регіональної політики визначено макрорегіон та мікрорегіон. Законом України «Про засади державної регіональної політики» зазначено, що макрорегіон – частина території України у складі декількох регіонів чи їх частин, об’єднаних за спільними ознаками, яким притаманні спільні проблеми розвитку, в межах якої реалізуються спеціальні для цієї території

програми регіонального розвитку, а мікрорегіон – частина території регіону, що характеризується територіальною цілісністю та особливостями розвитку, в межах якої реалізуються спеціальні для цієї території проекти регіонального розвитку [1].

Державна регіональна політика являє собою складову частину загальнодержавної стратегії економічного розвитку України. Впровадження стратегії економічного розвитку здійснюється завдяки оптимальному поєднанню бюджетної децентралізації та державного регулювання макроекономічних процесів.

Завдяки такому механізму функціонування економічної політики можна стверджувати те, що економічна регіональна політика містить у собі господарський компонент. Однак говорити про наявність господарської складової можливо лише у двох конкретних випадках: по-перше – у тому разі, коли заходи економічної регіональної політики спрямовані на досягнення виключно економічного результату та, по-друге, – коли регіональна політика спрямована на досягнення не економічних результатів, проте за допомогою використання економічних засобів.

Державна регіональна політика є складним, функціонально навантаженим, соціальним, у тому числі політико-правовим (внутрішньополітичним і зовнішньополітичним), економіко-правовим (внутрішньоекономічним і зовнішньоекономічним) явищем. У зв'язку з цим до закріплення на законодавчому рівні поняття «державна регіональна політика» дослідниками було розроблено велику кількість наукових підходів до його визначення. Переважна більшість із них розглядала державну регіональну політику у межах власних наукових спрямувань, що унеможливлювало вироблення та застосування єдиного поняття [2].

На сьогодні в основу нормативно-правової бази механізму державної регіональної політики, окрім вищевикладених нормативно-правових актів, також входять: Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, Положення про Міністерство регіонального розвитку, будівництво та житлово-комунальне господарство України, Порядок підготовки, укладення та виконання угоди щодо регіонального розвитку[3].

З метою виявлення ефективності дії таких регіональних програм виникає потреба у створенні системи моніторингу, яка полягає у виявленні змін, які відбулися чи не відбулися; за який проміжок часу відбулися зміни; який характер мали ці зміни; як вони вплинули на покращення ситуації у регіоні.

Із прийняттям Закону України «Про засади державної регіональної політики» визначено правові, економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та

організаційні засади державної регіональної політики, а поняття «державна регіональна політика» набуло свого законодавчого закріплення.

Викладене свідчить про наявність позитивних результатів, зокрема створення нормативно-правової бази для впровадження державної регіональної політики. Проведений аналіз законодавства з питань державної регіональної політики свідчить про відсутність у ньому сьогодні достатнього понятійного апарату, за допомогою якого можна швидко привести в дію поставлені державною регіональною політикою цілі та отримати ефективний результат.

Список використаних джерел:

1. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 №156-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/ laws/show/156–19.

2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр

3. Нехайчук Д. В. Взаємодія механізмів фінансового забезпечення держави та регіонів : монографія / Д. В. Нехайчук. – Сімферополь : ДІАЙПІ, 2014. – 431 с.

Мамалига А. В.,
здобувач вищої освіти групи ФМУз-18-1
Науковий керівник: **Нечипоренко А. В.,**
к.е.н., доцент кафедри фінансів імені Л. Л. Тарангул
Університет ДФС України

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: СТРАТЕГІЧНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

У сучасних умовах економічного розвитку України питання щодо розподілу повноважень та фінансових ресурсів між центральними органами влади та органами місцевого самоврядування є надзвичайно актуальним та своєчасним. Адже від того, яким чином відбудеться перерозподіл фінансових ресурсів залежить економічний розвиток країни в цілому. Проголошена реформа бюджетної системи в Україні спрямована на децентралізацію бюджетних коштів та забезпечення фінансової самостійності місцевих бюджетів, а також зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування [1].

Труднощі децентралізації влади в Україні зумовлені тим, що вона включає в себе реформу не тільки місцевого самоврядування, а й адміністративно-територіального устрою, а це вимагає зміни й державної регіональної політики. Реформи з децентралізації носять системний характер та передбачають довгострокові терміни реалізації. Оскільки Україна знаходиться на початковому етапі, важливим є вивчення досвіду інших країн. Найбільш результативними були реформи з децентралізації в таких країнах, як Німеччина, Франція, Польща, Велика Британія, Швеція.

Франція протягом XVII – XVIII ст. була дуже централізованою. Перші законодавчі акти, спрямовані на децентралізацію, датуються на 1871 та 1884 рр. З 1982 до 1986 р. реформа отримала законодавче забезпечення. Другий вагомий етап реформ припадає на 2002–2005 рр., коли було підтверджено пряму демократію на місцевому рівні, децентралізоване управління, фінансову самостійність територіальних громад. Реформа не зупинялася, а й далі продовжувався моніторинг ефективності її реалізації [2].

Свій шлях до децентралізації Франція робила, будучи доволі унітарною державою з міцною бюрократією. Але зараз уся система державної влади базується на засадах децентралізації. Французькі реформи підтверджують, що центральна адміністрація залишає за собою тільки ті функції, котрі мають загальнонаціональний характер, або ті, котрі, згідно із законодавством, не можуть бути делеговані на місця.

Великобританія, відповідно до системи адміністративного поділу, складається з чотирьох історичних областей: Шотландії, Північної Ірландії, Уельсу, Англії. Кожна область має свій адміністративний устрій. У Великобританії в місцевих радах утворюються цільові комітети, котрі вирішують питання щодо освіти, фінансів, доріг, соціальної допомоги та ін. Нормативні постанови місцевого самоврядування встановлюють загальнообов'язкові правила для конкретної території, а для набрання чинності мають затверджуватися відповідним центральним урядовим відомством [3].

Реформи Швеції орієнтувалися на досвід Великої Британії, згодом країна знайшла оптимальну модель розвитку, в якій забезпечувалися місцеві та загальнодержавні інтереси, не обмежувалися місцеві ініціативи. Децентралізація надає органам місцевого самоврядування можливості для пошуку ресурсів, необхідних для виконання покладених на них завдань, а також являє собою процес скорочення втручання уряду в процеси місцевого розвитку та відповідне розширення повноважень органів місцевого самоврядування. Здобуття органами місцевого самоврядування більш широких повноважень має вплинути на розширення власної фінансової бази за рахунок внутрішніх джерел та вироблення механізмів акумуляції додаткових фінансових ресурсів до місцевих

бюджетів [4].

Одним із найбільш результативних прикладів проведеної децентралізації є приклад Польщі. Трансформаційні процеси, які відбувалися у Польщі після 1989 р., полягали у [5]:

- демократизації (політичні зміни були спрямовані на формування демократичної системи, яка б характеризувалася захистом індивідуальних прав, громадянської свободи);
- формуванні вільного ринку (реформи економічної системи передбачали формування ринкової економіки, яка базується на приватній власності);
- децентралізації (реформування системи державного управління фінансами).

Реформа такого масштабу призводить до трансформації загальної державної системи. Ефектом реформи став громадянський стан, який діє на різних рівнях державного управління і відкритий для змін, співпраці і конкуренції.

Ключовим чинником успіху реформи сфери державних фінансів у Польщі стало те, що обговорення змісту реформ відбувалося протягом тривалого проміжку часу та поступово збільшувався їх перелік. Саме тому, коли з'явилася політична воля, реформатори точно знали, що робити, і децентралізація стала звичайною роботою, яка була зроблена політичною елітою та експертами [6].

Розглядаючи процеси переходу України до ринкової економіки в контексті децентралізації констатуємо: фрагментарність, а не системність та комплексність; формальність, а не реальність змін; частковість, а не слідування стратегії реформування. Так, в Україні відбувалася економічна децентралізація без реальної фінансової децентралізації, яка лише розпочинається.

Важливим висновком є те, що фактично і держава, і приватні інститути повинні бути зацікавлені в проведенні децентралізації. Держава в умовах сильних регіонів та потужного підприємницького середовища отримує реальні можливості для виконання делегованих нею на місця функцій, а бізнес, маючи реальне стимулювання з боку держави, забезпечує формування необхідних на місцевому рівні обсягів доходів. З одного боку, ефективна система ринків вимагає сприятливого політичного та фіскального середовища, що залежить від держави. З іншого боку, держава в умовах ефективних ринків зможе перекласти велику кількість своїх функцій на регіони. Саме цей консенсус і є стратегічним завданням для України на сучасному етапі реалізації реформ із децентралізації. Для того щоб інструментарій децентралізації став дієвими та забезпечив реальне підвищення ефективності національного господарства, слід вивчити світовий досвід реалізації принципів децентралізації, особливо країн, що розвиваються. Дослідження досвіду різних країн також дасть можливість зрозуміти умови, які є необхідними для того, щоб децентралізація мала позитивний вплив на розвиток усієї економіки.

Список використаних джерел:

1. Нечипоренко А. В. Бюджетна децентралізація як основа розвитку місцевого самоврядування в Україні / А. В. Нечипоренко // Проблеми сучасної економіки : збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 15–16 травня 2015 року) : у 2-х ч. / Східноукраїнський інститут економіки та управління. – Запоріжжя : ГО «СІЕУ», 2015. – Ч. 2. – С. 16–18.
2. Касич А. О. Управління процесами децентралізації: зарубіжний досвід та стратегічні завдання для України / А. О. Касич, А. С. Петрушко // Економіка та суспільство. – 2017. – Вип. 13. – С. 71-77.
3. Бориславська О. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / О. Бориславська, І. Заверуха, Е. Захарченко [та ін.]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO. – К. : ТОВ «Софія». – 2012. – 128 с.
4. Нечипоренко А. В. Теоретичні аспекти бюджетної децентралізації місцевого самоврядування в Україні / А. В. Нечипоренко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – Вип. 6 (2). – С. 122–125.
5. Kulesza M. Methods and Techniques of Managing Decentralization Reforms in CEE Countries. The Polish Experience. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.oecd.org/turkey/35674974. pdf.
6. Kuzheliev M. Theoretical Aspects of Investing in Human Capital in the Conditions of Formation of the Creative Economy / M. Kuzheliev, T. Posnova, A. Nechyporenko, O. Sokyrko // Advances in Economics, Business and Management Research. – 2019. – volume 95. – P. 64–69.

Матвіюк Т. О.,
здобувач вищої освіти групи ФМУ-18-1
Науковий керівник: **Ліснічук О. А.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул,
Університет ДФС України

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: ПРИКЛАДИ З ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Реформа децентралізації передбачає перерозподіл повноважень та функцій між центральним керівництвом та регіональними органами влади. Але далеко не всі питання є чітко регламентованими, а тому проблема дослідження процесів децентралізації є актуальною та потребує дослідження. Труднощі децентралізації влади в Україні зумовлені тим, що вона включає в себе реформу не тільки місцевого самоврядування, а й адміністративно-територіального устрою, а це

вимагає зміни й державної регіональної політики. У процесі децентралізації, важливо приділити увагу і зарубіжному досвіду, оскільки багато країн Європейського Союзу мають практику застосування даної реформи.

Питання управління процесами децентралізації більш детально досліджено у працях, перш за все, зарубіжних авторів, оскільки реформи у різних країнах мають тривалу історію. Важливими є праці також і українських науковців: Архипенко І.[1], Пилипів В.В.[2], Касич А.О. [3], Лушагіна Т.В. [4] та інші.

Слід зазначити, що децентралізація управління не є панацеєю і гарантією швидкого покращення якості життя населення у громадах, проте вона суттєво розширює можливості для кращого забезпечення різних територіальних спільнот необхідними послугами та більш якісного використання місцевих ресурсів. Тому обравши найбільш відповідну особливостям країни модель децентралізації вже у середньостроковій перспективі можна очікувати якісних позитивних результатів [2].

Реформи з децентралізації носять системний характер та передбачають довгострокові терміни реалізації. Оскільки Україна знаходиться на початковому етапі, важливим є вивчення досвіду інших країн. Найбільш результативними були реформи з децентралізації в таких країнах, як Німеччина, Франція, Польща, Велика Британія, Швеція та в окремих країнах Латинської Америки [3].

Загалом у більшості країн-членів ЄС в останні десятиліття відбулися процеси посилення субнаціональних рівнів управління, проте за різними схемами. Розглядаючи започатковану ініціативу укрупнення територіальних громад в Україні, доцільно звернути увагу на подібні заходи, які були проведені в багатьох країнах-членах ЄС. Зокрема, шлях об’єднання і посилення власне локального рівня управління пройшли північноєвропейські та окремі постсоціалістичні центрально- та східноєвропейські країни. При цьому йдеться насамперед про унітарні країни [2].

Однак, незважаючи на існування різних моделей місцевого самоврядування та наявність національних особливостей у розподілі повноважень між місцевою та центральною владою, існують спільні ознаки, що характеризують децентралізаційні процеси в європейських країнах. Виділяють п’ять основних характеристик, притаманних децентралізації в європейських країнах:

– демократизація шляхом розвитку місцевої та регіональної автономії;

– максимально ефективне вирішення місцевих проблем;

– свобода як результат місцевої та регіональної автономії;

– забезпечення культурної, мовної та етнічної різноманітності; – економічна конкуренція між місцевими та регіональними рівнями [1].

Досить цікавий досвід можна перейняти, аналізуючи процес реформ країн Балтії. По-перше, зазначені країни також мають радянське минуле, для якого

характерним є наявність слабких органів місцевого самоврядування, роздрібнення адміністративно-територіальних одиниць. По-друге, прагнення країн Балтії до членства в ЄС, стає прикладом для України в проведені демократизації політичної системи та модернізації системи публічного управління [4].

Якщо взяти до уваги досвід Польщі, то потреба в децентралізації влади виникла у зв'язку з масштабними процесами лібералізації та реалізації ринкових реформ, а її метою було максимальне забезпечення самостійного функціонування кожного регіону, створення більш ефективних і прозорих політичних інститутів і посилення інститутів громадянського суспільства. Реформа в Польщі проходила в декілька етапів. Першим кроком було створення гмін – територіальних громад. Гміною може бути місто, село, кілька сіл або район міста. Другий крок був спрямований на вищі рівні: повіти та воєводства. Із 1999 р. у Польщі існує 16 воєводств замість 49. Як наслідок, у країні змінився розподіл повноважень між центральними і місцевими органами влади [1].

Слід зазначити, що сучасна практика країн-членів ЄС передбачає можливість впровадження й інших моделей децентралізації без посилення локального рівня. Зокрема, Іспанія є прикладом так званої регіональної децентралізації, коли основні результати децентралізації сконцентровано в напрямі передачі повноважень від центрального уряду до урядів автономій (регіонів) [2].

Взявши до уваги вище сказане, то як висновок варто зауважити, що фактично і держава, і приватні інститути повинні бути зацікавлені в проведенні децентралізації. Держава в умовах сильних регіонів та потужного підприємницького середовища отримує реальні можливості для виконання делегованих нею на місця функцій, а бізнес, маючи реальне стимулювання з боку держави, забезпечує формування необхідних на місцевому рівні обсягів доходів. Саме цей консенсус і є стратегічним завданням для України на сучасному етапі реалізації реформ із децентралізації.

Список використаних джерел:

1. Архипенко І. Зарубіжний досвід децентралізації влади: уроки для України / І. Архипенко// Державне управління та місцеве самоврядування. – 2018. –№ 4(39). – С.7-15

2. Данилишин Б. М. Децентралізація у країнах ЄС: уроки для України / Б.М. Данилишин, В.В. Пилипів // Регіональна економіка. –2016. – №1. – С.5-11

3. Касич А. О. Управління процесами децентралізації: зарубіжний досвід та стратегічні завдання для України / А.О. Касич, А.С. Петрушко // Економіка і суспільство. – 2017. –№13. –С. 71-77

4. Лушагіна Т. В. Децентралізація: уроки країн Балтії для України / Т. В. Лушагіна, А. С.Соловйова // Наукові праці. Політологія. – 2016. –№272. – С. 81-85

Моль Я. А.
здобувач вищої освіти групи ФБДі-16-4
Науковий керівник: **Попович Л. О.**,
ст. викладач кафедри фінансів імені Л.Л.Тарангул,
Університет ДФС України

ДОСВІД БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НІМЕЧЧИНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

У сучасних вітчизняних умовах процес активної передачі повноважень з центрального рівня на місцевий щодо управління доходами та видатками зумовлює необхідність збільшення результативності реалізації даних повноважень та ефективності управління бюджетними коштами громад. Досвід розвитку зарубіжних країн свідчить про те, що оптимізація територіальної організації влади, зміцнення місцевого самоврядування, формування самодостатніх територіальних громад неможливі без проведення децентралізації влади, зміцнення якої є основою забезпечення високого рівня життя населення, надання якісних послуг на локальному рівні.

У розв'язанні поставленого завдання доцільним вбачається перейняття та апробація позитивного зарубіжного досвіду Німеччини, яка успішно реалізувала концепцію бюджетної децентралізації.

Дослідженням децентралізації у Німеччині займалося значне коло науковців, серед яких варто відмітити роботи: М.О. Баймуратова, В.Д.Бакуменка, В.М. Кампа, В.С.Куйбіди, В.В. Кравченка, М.О. Пухтинського, О.М. Рудіка, С.М. Серьогіна, В.П. Удовиченка, Ю.П. Шарова тощо.

Метою дослідження є аналіз досвіду Федеративної Республіки Німеччини у реалізації децентралізаційних реформ, а також впровадження реформи з державної децентралізації в Україні.

О.М. Бориславська зазначає, що децентралізація є доволі складним поняттям, яке можна розкривати через його вплив на: адміністративно-територіальний устрій держави, систему органів публічної адміністрації, розподіл між ними функцій, повноважень та фінансових ресурсів. Децентралізація означає такий спосіб визначення та розмежування завдань і функцій, за якого більшість із них передається з рівня центральних органів на рівень нижчий і стає власним завданням та повноваженням органів нижчого рівня [5].

Німеччина є представником групи країн з федеративним устроєм, в основі реалізації бюджетної децентралізації якої закладено два визначальні принципи – автономії та участі. Досвід взаємодії державної влади й місцевого самоврядування в Німеччині (ФРН) є прикладом реалізації континентальної системи місцевого

самоврядування в країні з федеративним устроєм, де органи місцевого самоврядування мають широку компетентність і значну незалежність від державних органів. [1].

Особливістю бюджетної системи Німеччини є закріплення за кожним рівнем податків, які скеровуються лише до одного з бюджетів. Бюджетна децентралізація в Німеччині передбачає участь держави в бюджетному регулюванні: завдання земель – опікуватися культурою, освітою та наукою, а все, що стосується життя громади відноситься до повноважень общин, а федерація лише несе відповідальність за цілісність економічного розвитку країни[3].

Децентралізація влади в ФРН залежить від розширення обсягу фінансування, який дозволив би вирішувати значущу кількість державних завдань на місцевому та регіональному рівні. [1].

Аналізуючи вітчизняну практику України, можна дійти висновку, що в нашій державі реалізовано змішану модель місцевого самоврядування, особливості якої полягають у наступному:

1) право на місцеве самоврядування визнається лише за територіальними громадами сіл, селищ, міст;

2) на регіональному рівні (район, область) практично всі функції управління територією здійснюють органи виконавчої;

3) організація місцевого самоврядування здійснюється за схемою, яка передбачає, що обраний територіальною громадою сільський, селищний, міський голова відіграє досить вагому роль в системі місцевого самоврядування; [6].

В Україні й досі не вдалося створити ефективно діючу систему місцевого самоврядування, а хронічний дефіцит фінансових ресурсів територіальних громад та надмірна їх подрібненість не дозволили децентралізувати бюджетну систему України. Найважливішим є проведення бюджетної децентралізації, яке повинно зменшити роль держави у фінансовому забезпеченні розвитку громад та регіонів із паралельним створенням можливостей для зміцнення автономності місцевих бюджетів. [3].

Головна проблема децентралізації України – відсутність єдиного центру ухвалення рішень; реалізуючи реформу бюджетної децентралізації потрібно чітко розуміти цілі, функцію держави та органів місцевого самоврядування в процесі здійснення економічної політики країни загалом та регіонів зокрема, а також враховувати особливості фіскальної децентралізації в частині потужних регіонів до їх більшої автономії.

Можна зробити наступні висновки, що децентралізація бюджетної системи України, наразі, є незавершеною. Таким чином, для того щоб держава була демократичною, необхідно створити сприятливі умови для реалізації прав і свобод громадян. Ураховуючи, що Україна визначила європейський шлях

розвитку,наприкладі Німеччини, вона має впроваджувати в життя демократичні принципи суспільно-економічного розвитку держави, підвищувати рівень життя громадян, сприяти впровадженню всіх європейських цінностей, а це можливо за умови децентралізації. [2].

Список використаних джерел:

1. Демиденко Л., Наконечна Ю. Фіскальна децентралізація: німецький досвід та українські реалії. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2015. № 2(167). С. 50.*

2. Роман В. Моделі децентралізації влади країн Європейського Союзу. URL: http://lvivacademy.com /visnik12/ fail/Roman.pdf.

3. Дмитровська В.С. Зарубіжний досвід місцевого оподаткування. URL:www.lukyanenko. at/ua/ld/5/581_.pdf

4. Костенюк І. Західні моделі місцевого самоврядування: перспективи та обмеження культурних трансферів. URL: http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2013/2013_01(16)/39.pdf

5. Бориславська О. М., Заверуха І. Б., Школик А. М. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / За ред. О. М. Москаленко. К.: Центр політико-правових реформ. 2012. 212 с.

6. Дєєва Н. Соціальна функція держави: практика і завдання бюджетного забезпечення. *Демографія та соціальна економіка.* 2016. № 3 (28). С. 83–93. URL: https://doi.org/10.15407/ dse2016.03.0183.

Моренець В. М.,
здобувач вищої освіти групи ФМД-18-1
Науковий керівник: **Попович Л. О.,**
старший викладач кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул,
Університет ДФС України

БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ

Бюджетна децентралізація є запорукою децентралізації влади, становлення ефективної системи місцевих фінансів, і що найважливіше – інструментом регулювання соціально-економічного розвитку регіонів. Саме тому питання децентралізації в Україні є досить актуальними, оскільки бюджетна децентралізація передбачає стимулювання регіонів до фінансової автономії, пошуку додаткових фінансових ресурсів, активізації внутрішнього потенціалу розвитку регіонів.

У сфері бюджетної децентралізації присвятили свої фундаментальні праці такі вчені, як: В. Малиновський, С. Буковинський, О. Василик, Г. Возняк, О. Кириленко, С. Кондратюк, В. Корчинський, І. Луніна, Н. Савчук, С. Романюк, Л. Тарангул [2].

Так, бюджетна децентралізація визначається в межах фінансової політики держави. Вона виражає «процес розподілу функцій, фінансових ресурсів і відповідальності за їх мобілізацію і використання між державними і місцевими органами влади й управління» [1].

Найбільш влучне зазначив В. Я. Малиновський, що «бюджетна децентралізація – це процес передачі повноважень управління доходами та видатками з метою збільшення ефективності реалізації даних повноважень та ретельніше управління бюджетними коштами громад» [3]. А саме, під час проведення бюджетної децентралізації:

- відкриваються додаткові можливості щодо формування місцевих бюджетів;
- збільшується свобода у використанні коштів органами місцевого самоврядування;
- зростає активність й ініціатива місцевої влади;
- посилюється відповідальність за вирішення місцевих проблем;
- посилюється контроль за виконанням бюджету;
- підвищується результативність трансфертної політики;
- проводиться ефективне фінансове вирівнювання [4].

Необхідно зазначити, що децентралізація передбачає підвищення ефективності роботи державного механізму й активізації розвитку регіонів на засадах демократії, а показниками такої ефективності й активізації є повноцінне забезпечення прав, законних інтересів та обов'язків місцевого населення, структурованого в комунально-муніципальні та регіональні колективи, а також органи територіальної самоорганізації.

До переваг бюджетної децентралізації відносять і сприяння нарощуванню фінансового потенціалу територіальних громад та регіонів, інвестуванню та підприємництву, що в підсумку забезпечить економічне зростання певних територій. Передача повноважень та ресурсів для їх реалізації на місця здатна забезпечити максимально ефективну реалізацію функцій держави, вдосконалення міжбюджетних відносин, належний контроль за бюджетним процесом і рухом коштів, посилення громадянської активності та підзвітності громаді, краще задоволення її потреб на основі делегованого місцевій владі права визначати форми надання суспільних послуг [5].

Об'єднані громади відповідно до законодавства та регіональних перспективних планів формування територій одержують такі істотні преференції в частині фінансового й ресурсного забезпечення: основна частина ПДФО, прямі

міжбюджетні відносини з державним бюджетом, державні субвенції, участь у фінансовому вирівнюванні, розширений перелік трансфертів соціального характеру, повноцінні видаткові повноваження, доступ до місцевих зовнішніх запозичень, право безпосереднього надання всіх адміністративних послуг через власні інституції, повноваження формувати органи громадського правопорядку. Окрім цього, об'єднані громади отримують державну фінансову підтримку за рахунок коштів із Державного фонду регіонального розвитку, у вигляді субвенцій із держбюджету на формування інфраструктури згідно з планом соціально-економічного розвитку громади [6].

Підсумовуючи вищесказане, необхідно зазначити, що в умовах бюджетної децентралізації важливим завданням для покращення соціально-економічного розвитку територій є зміна парадигми функцій держави в бюджетному процесі – невідкладний перехід від державного управління до державного регулювання з опорою на органи місцевого самоврядування за європейським зразком. Принципи місцевого самоврядування визначалися ще на початковому етапі реформ: самостійність і незалежність місцевих виборчих органів у межах своїх повноважень, економічна та фінансова самостійність території, самофінансування, самозабезпечення та раціональна децентралізація. Складність бюджетних відносин, незважаючи на зроблені кроки з їх реформування, потребує подальшого вивчення та впровадження пропозицій за такими напрямами: дослідження економічної ролі місцевих бюджетів у розв'язанні проблем соціально-економічного розвитку регіонів, вдосконалення механізму регулювання процесу формування, затвердження, виконання, та використання коштів місцевих бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Демчак Р. Бюджетна децентралізація є основним чинником економічної безпеки держави. URL: http://solydarnist.org/?p=15037

2. Романюк С.А. Децентралізація: теорія та практика застосування. Київ: НАДУ. 2018. 216 с.

3. Малиновський В. Я. Словник термінів і понять з державного управління. Київ: ЦСІРДС, 2015. 254 с.

4. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17

5. Кузькін Є. Ю. Вплив децентралізації на розвиток регіонів. *Наукові праці НДФІ.* 2016. № 3 (76). С. 39-53.

6. Тартачник М. О. Проблеми фінансової децентралізації в Україні. URL: http://zavantag.com/docs/609/index-398063-1.html

Мороз Л. О., Гладченко А. М.,
здобувачі вищої освіти групи ФБ-17-1
***Науковий керівник:* Ріппа М. Б.,**
к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул,
Університету ДФС України

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ

Децентралізація, яка сьогодні є ключовим чинником реформування багатьох сфер суспільного життя в Україні, спрямована на вирішення двох проблем: надати органам місцевого самоврядування та представникам територіальних громад можливість приймати більш активну участь у вирішенні завдань соціально-економічного місцевого розвитку; підвищення ефективності функціонування центральної влади, надавши їй можливість сконцентрувати увагу і ресурси на завданнях національного рівня і звільнивши її від безлічі поточних питань, які більш ефективно можуть вирішуватися на місцевому рівні. В цілому, децентралізація викликана потребою змінити ситуацію в країні, що пов'язана із реалізацією загальнонаціональних інтересів і інтересів окремих територіальних громад.

Питання бюджетної децентралізації та питання децентралізованого управління бюджетною системою на сучасному етапі перебувають у центрі уваги як вітчизняних, учених: М. Бедринець, В. Гейця, Ю. Глущенка, О. Кириленко, І. Луніної, А. Нечипоренко, М. Ріппи, Л. Ставничої, та ін.

На думку Нечипоренко А. В. «децентралізація – це процес передачі частини повноважень центральних органів влади органам місцевого самоврядування з метою розширення їх прав та обов'язків щодо мобілізації та використання фінансових ресурсів задля результативного виконання покладених на них завдань та ефективного розвитку відповідних територій»[1].

Необхідність децентралізації зумовлена також станом сучасного українського суспільства, потребою у посиленні громадського впливу на підготовку і прийняття публічно-владних рішень, попитом на підвищення якості управління на всіх рівнях з урахуванням громадсько-політичних викликів, необхідності стимулювання розвитку регіонів для подолання економічної кризи, залучення необхідних інвестиційних ресурсів. Ключова ідея децентралізації полягає у передачі органам місцевого самоврядування компетенції для розв'язання питань, пов'язаних із місцевими потребами.

По своїй суті це комплексний процес, що охоплює цілісну низку елементів:

– спроможність органів державної влади передати низку управлінських повноважень органам місцевого самоврядування;
– здатність органів місцевого самоврядування отримати й ефективно розпорядитися владними повноваженнями;
– оптимальний обсяг повноважень, який необхідно передавати від центральних до місцевих органів влади;
– ефективний механізм передачі владних повноважень;
– механізм взаємодії органів державної влади й органів місцевого самоврядування;
– питання адміністративно-територіальної реформи тощо [2].

Основними причинами, що зумовлюють передачу більшого обсягу повноважень та відповідальності органам місцевого самоврядування, є: більша ефективність та підзвітність органів місцевого самоврядування; ефективніший місцевий розвиток; впровадження демократії. У результаті зміцнення місцевого самоврядування держава ефективніше виконує покладені на неї функції[3].

У децентралізованій державі органи місцевого самоврядування мають великий обсяг повноважень, що вимагає вирішення великого кола питань, пошуку нестандартних рішень, співпраці з іншими громадами, тим самим підвищуючи ефективність своєї діяльності.

Підсумовуючи все вище сказане можна зробити висновок, що децентралізація передбачає передачу повноважень вирішувати місцеві проблеми на найближчий для людей рівень – від центральних державних структур органам місцевого самоврядування – безпосередньо громадам, а також забезпечити їх власними фінансовими ресурсами, які зроблять їх спроможними ці проблеми вирішувати. До повноважень державної влади мають бути віднесені повноваження, наслідки виконання яких пов’язані із інтересами населення України в цілому, в той час, як наслідки виконання повноважень місцевого самоврядування спрямовані на безпосереднє забезпечення життєдіяльності територіальної громади, пов’язані з її інтересами.

Список використаних джерел:

1. Нечипоренко А. В. Бюджетна децентралізація в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку / А. В. Нечипоренко, А. Г. Качула // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. – 2018. – Вип. 29(2). – С. 95–98.

2. Науково-практичне забезпечення децентралізації надання послуг в об’єднаних територіальних громадах : матеріали наук. практ. конф., Київ, 18 квіт. 2018 р. / за заг. ред. Р.В. Войтович, П.В. Ворони. – Київ: ІПК ДСЗУ, 2018. – 360 с.

3. Бабич О. М. Співвідношення централізації та децентралізації в системі державного управління // Часопис Київського університету права. 2011. № 12. – С. 109–113.

Плахотнюк В. В.,
здобувач вищої освіти групи ФМА-19-1
***Науковий керівник:* Ліснічук О. А.,**
к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів імені Л. Л. Тарангул,
Університет ДФС України

ДОХІДНА ЧАСТИНА БЮДЖЕТУ ПРИ РЕФОРМІ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Доходи місцевих бюджетів є важливим індикатором соціально-економічного стану регіону, відповідно він показує рівень розвиненості економіки та рівня життя територіальних одиниць. Ефективне використання дохідної та видаткової частини місцевих бюджетів сприяє розвитку територіальних громад.

Реформа бюджетної децентралізації є основною умовою децентралізації влади, становлення результативної системи місцевих фінансів і, що найважливіше, дієвим організаційно-економічним засобом державного регулювання регіонального розвитку країни. Реформування бюджетної системи шляхом децентралізації стимулює регіони до фінансової автономії, пошуку додаткових фінансових джерел на місцях, а також активізації збільшення власного потенціалу регіонів, ефективного і цільового використання бюджетних коштів, збалансування потреби на фінансові ресурси з реальними можливостями регіонів.

Слід зазначити, що серед науковців не існує єдиного підходу до визначення поняття «місцевий бюджет». Основні підходи вчених-економістів до тлумачення даного поняття наведені у таблиці 1.

Варто зазначити, що попри розбіжності у визначенні поняття «місцевий бюджет», його можна визначити як документ, який містить сукупність доходів і витрат відповідної територіальної одиниці, у розрізі загального і спеціального фонду грошових коштів.

Основними джерелами наповнення місцевого бюджету є податкові, неподаткові надходження, трансферти та інші надходження.

Таблиця 1

Визначення терміну «місцевий бюджет»

Джерело	Тулмачення поняття «місцевий бюджет»
ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» [1]	план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування.
І.І. Єфремова [2]	сукупність економічних відносин, що сприяють територіальному перерозподілу національного доходу країни та забезпечують створення фінансової бази відповідних територіальних громад.
О.І. Чугунов [3]	місцевий бюджет є важливим інструментом впливу на розвиток економічної та соціальної сфери адміністративно-територіальної одиниці.
О.Р. Гайка [4]	це основний інструмент регулювання соціально-економічних відносин на місцевому рівні.
О.П. Кириленко [5]	По-перше це економічна категорія, по-друге, це правовий акт, по-третє, це фінансовий план відповідного органу місцевого самоврядування.
А.І. Гнатовська [6]	це бюджет, який безпосередньо пов'язаний з усіма елементами фінансової системи, через нього здійснюється фінансова політика певної адміністративно-територіальної одиниці.
Л.І. Карамушка [7]	місцеві бюджети є вагомою складовою системи бюджетного регулювання та дієвим інструментом фінансово-бюджетної політики країни.

Джерело: складено автором.

На сьогоднішній день в Україні ключова роль в розвитку системи фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування належить саме реалізації політики бюджетної децентралізації, оскільки основу даної системи складають місцеві бюджети. При цьому слід зауважити, що процес становлення та імплементації положень бюджетної децентралізації в Україні проходить достатньо повільно та з певними складнощами [8].

Протягом 2014-2018 років частка доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті значно збільшилась, причиною цього є реформа фінансової децентралізації, відповідно до якої ОМС (органи місцевого самоврядування) отримали додаткові джерела фінансування. Це демонструє рис. 1, але причиною збільшення обсягів бюджетів є високий рівень інфляції. Станом на 2018 рік, сукупний обсяг доходів місцевих бюджетів становить 232 млрд грн, а у 2014 році 89 млрд грн, це свідчить про те, що доходи регіонів, у відсотковому значенні, зросли на 260 %.

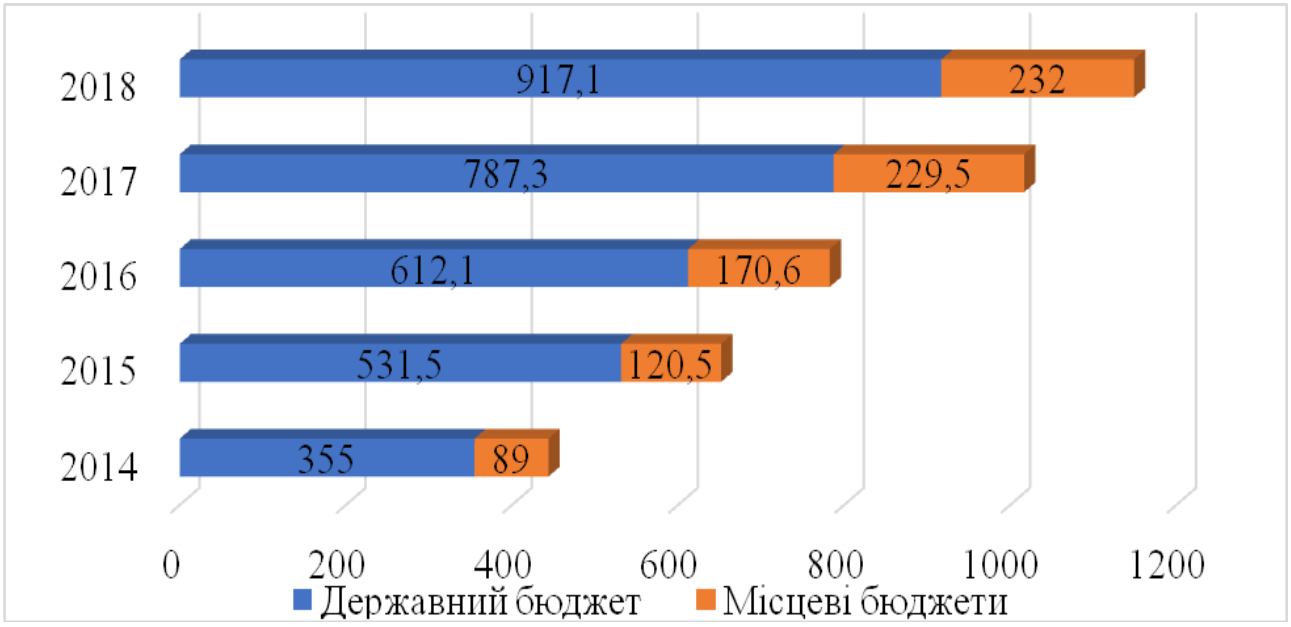

Рис. 1. Склад та структура доходів місцевого (без врахування трасфертів) та державного бюджетів України за 2014-2018 рр. (млрд. грн).

Джерело: складно автором на основі [9]

Відповідно до реформи бюджетної децентралізації органи місцевого самоврядування отримали додаткові джерела наповнення місцевих бюджетів, проте в структурі доходів місцевих бюджетів за період до реформи децентралізації (2014 рік) та під час її впровадження, основну частку становлять офіційні трансферти.

Вдало проведена реформа бюджетної децентралізації сприяє нарощенню фінансового потенціалу регіонів, активізації інвестиційної діяльності, стимулюванню підприємницької активності, що в підсумку зміцнює економічний потенціал та забезпечує «ґрунт» для росту і розвитку.

Варто зазначити, що маючи додаткові джерела фінансування та ширші повноваження, органи місцевого самоврядування не здійснюють ефективну політику розвитку регіонів, що свідчить про низький рівень фінансової грамотності ОМС.

Список використанних джерел:

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» : від 21.05.1997 р., № 280/97-ВР // ВВР України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.

2. Єфремова І. І. Місцеві бюджети та бюджети місцевого самоврядування: проблеми правового визначення / І. І. Єфремова // Форум права. - 2009. - № 1. - С. 157-161.

3. Чугунов О. І. Бюджети місцевого самоврядування як інструмент соціально-економічного розвитку територій / О. І. Чугунов // Економічний вісник

університету. - 2014. - Вип. 23(1). - С. 261-266. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2014_23(1)__49.

4. Гайка О. Р. Проблеми правового регулювання набрання чинності рішення про місцевий бюджет / О. Р. Гайка // Держава і право. Юридичні і політичні науки. - 2013. - Вип. 59. - С. 318-324.

5. Кириленко О.П. Місцеві бюджети України (Історія,теорія,практика). / О.П. Кириленко. – К.: НІОС, 2008. – 384 с.

6. Гнатовська А. І. Визначення поняття "місцевий бюджет" як об’єкта міжбюджетних відносин / А. І. Гнатовська // Вісник Чернівецького факультету Національного університету "Одеська юридична академія". - 2012. - Вип. 1. - С. 142-150.

7. Карамушка Л. І. Місцевий бюджет як фінансова основа розвитку територіальних громад / Л. І. Карамушка // Економічний вісник університету. - 2014. - Вип. 23(1). - С. 206-210.

8. Ліснічук О. А. Формування дохідної частини місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації / О. А. Ліснічук, Н. А. Литовченко. // Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. – 2018. – №2. – С. 169–180.

9. Міністерство фінансів України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.minfin.gov.ua/news/ bjudzhet/ptsm

Полюхович А. Д.,
здобувач вищої освіти групи ОБА-16-1
Науковий керівник: **Нечипоренко А. В.,**
к.е.н., доцент кафедри фінансів імені Л. Л. Тарангул,
Університет ДФС України

ВПЛИВ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ДОХІДНУ ЧАСТИНУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

В умовах турбулентної економіки бюджет виступає одним із найважливіших інструментів, за допомогою якого держава може впливати на темпи розвитку соціально-економічних процесів. Визначений курс України на децентралізацію – процес передачі частини повноважень центральними органами влади органам місцевого самоврядування з метою розширення прав щодо використання фінансових ресурсів, обумовлює потребу в самостійності місцевих бюджетів, як важливої складової фінансової системи країни [1].

Оскільки децентралізація ґрунтується саме на передачі права, а також ресурсів від центрального рівня до місцевого, то її ефективне функціонування можна проаналізувати за допомогою оцінки фінансового забезпечення місцевих бюджетів.

Питанням впливу бюджетної децентралізації присвячені праці багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців, серед яких необхідно виділити таких як: С. Бейля, О. Василик, В. Вишневський, А. Гавриленко, О. Кириленко, Г. Коваль, М. Кужелєв, Д. Серебрянська, А. Ткачук, Ф. Фішер та інші. Однак незважаючи на дослідження цієї проблематики, спостерігається недостатнє опрацювання питання впливу бюджетної децентралізації на доходи місцевих бюджетів й визначення її ефективності в сучасних умовах.

Бюджетна децентралізація зумовлена прагненням центральних органів влади поліпшити систему управління державою. Центральний уряд намагається обмежити свою діяльність стратегічними функціями управління, а також загальнодержавними функціями, які важко диференціювати щодо потреб конкретного громадянина, який мешкає на конкретній території [2].

Децентралізація пов’язана з певною організацією системи державного управління та сприяє налагодженню ефективних взаємовідносин між центральними та місцевими органами управління шляхом розширення чи зміцнення прав та повноважень органів місцевого самоврядування щодо незалежного прийняття рішень і виконання делегованих державною владою повноважень.

Бюджетна децентралізація у контексті стимулювання регіонального розвитку сприяє вирішенню ряду завдань, зокрема зменшенню негативного впливу від втручання держави в регіональний розвиток; створенню відповідних умов для розвитку та фінансового забезпечення регіонів України з метою підвищення їх конкурентоспроможності; забезпеченню самостійності органів місцевого самоврядування у контексті стимулювання регіонального розвитку шляхом підвищення ефективності використання їх фінансового потенціалу; посиленню взаємодії інституціональних і мотиваційних чинників соціального та економічного розвитку регіонів; використанню фінансових інструментів стимулювання регіонального розвитку для посилення фінансової забезпеченості регіонів шляхом підвищення ролі органів місцевого самоврядування в соціально-економічному розвитку регіонів [3].

Вагоме місце в бюджетній системі України посідають місцеві бюджети як основа фінансової бази органів місцевого самоврядування. Наповнення місцевих бюджетів здійснюється переважно за рахунок податкових надходжень, а тому слід розглянути динаміку таких надходжень за останні роки (табл. 1).

Таблиця 1

Податкові надходження до місцевих бюджетів за 2014–2018 роки, млн. грн

Платежі до бюджету	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**
Всього надходжень, із них	75 250	98 218	146 902	201 005	229 815
ПДФО	62 557	54 921	78 971	110 653	135 647
Акцизний податок	159	7 685	11 628	13 156	13 623
Місцеві податки і збори	8 056	27 041	42 261	52 587	58 902
Інше	4 478	8 572	14 041	24 609	21 642

Джерело: складено автором на основі [4].

Як свідчать наведені вище дані надходження доходів місцевих бюджетів за 2014–2018 роки показали позитивну тенденцію, втричі збільшилась частка доходів місцевих бюджетів протягом останніх років. Помітне зростання надходжень у 2018 році в порівнянні з аналогічним періодом 2017 року на 14,3%, таким чином сума надходжень протягом 2018 року становила 229 815 млн. грн. Вагому частку в доходах місцевих бюджетів становлять саме надходження з податку на доходи фізичних осіб, що за 2018 рік становили 135 647 млн. грн. – 59 % від загального обсягу надходжень. Значну частку в структурі доходів становлять місцеві податки та збори, включаючи плату за землю, єдиний податок та податок на нерухоме майно, які також демонструють позитивну динаміку протягом останніх років. Надходження з місцевих податків і зборів у 2018 році становили 58 902 млн. грн. [4].

Таким чином, однією з основних складових бюджетної політики є регулювання місцевих бюджетів, якість та ефективність якого значною мірою впливає на соціально-економічний розвиток адміністративно-територіальних одиниць та держави в цілому. При визначенні головних напрямів регулювання місцевих бюджетів важливим елементом є формування та виконання дохідної частини бюджетів [5].

Незважаючи на надходження власних доходів місцевих бюджетів, важливе місце посідає бюджетна підтримка державою місцевих органів влади. Таким чином на підтримку соціально-економічного розвитку в 2018 році місцевим органам виділено кошти обсягом 19, 37 млрд. грн. Планується надання субвенції сумою 14,7 млрд. грн. до кінця 2019 року [6].

Отже, реформа бюджетної децентралізації чинить вагомий вплив та сприяє якісному розвитку місцевого самоврядування й збалансуванню потреб регіонів до їх реальних можливостей. Політика децентралізації на території України є значним поштовхом до регіонального розвитку та стабілізації економіки країни.

Список використаних джерел:

1. Марчук А. П. Вплив децентралізації на структуру та динаміку доходів і видатків місцевих бюджетів / А. П. Марчук // Світ фінансів. – 2018. – №2 (55). – С. 20–31.
2. Нечипоренко А. В. Бюджетна децентралізація в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку / А. В. Нечипоренко, А. Г. Качула // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2018. – Вип. 29 (2). – С. 95–98.
3. Кужелєв М. О. Фінансові інструменти стимулювання регіонального розвитку: практика використання в Україні : монографія / М. О. Кужелєв, А. В. Нечипоренко. – Київ : «Центр учбової літератури», 2019. – 224 с.
4. Ціна держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cost.ua/budget/revenue/#1
5. Кужелєв М. О. Фінансова політика та проблеми її реалізації в Україні / М. О. Кужелєв // Актуальні економічні, фінансові та правові питання в умовах євроінтеграції та глобальної конкуренції : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 26-27 лютого 2019 р. / Ун-т ДФС України, Навчально-науковий ін-т фінансів, банківської справи, Ірпінський держ. коледж економіки та права [та ін.]. – Ірпінь, 2019. – С. 29–31
6. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/378/10.02.2019_ukr.pdf

Пронькіна І. В.,
здобувач вищої освіти групи ФБД 16-3
Науковий керівник: **Попович Л. О.,**
старший викладач кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул,
Університет ДФС України

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ ОПТИМІЗАЦІЯ

В умовах сьогодення зміцнення фінансової стабільності та фінансового стану суб’єктів господарювання є визначальним чинником підвищення ефективності їх функціонування, тому кожне підприємство використовує в своїй діяльності різноманітні види ресурсів, основними з яких є фінансові. Формування та використання фінансових ресурсів набуває актуальності у період економічної

нестабільності зокрема через те, що функціонування підприємств у таких умовах призводить до зменшення величини їх оборотних активів, неефективного використання наявних ресурсів, скорочення обсягів виробництва тощо. Тому, основою фінансової стабільності економіки України є правильне формування та ефективне використання фінансових ресурсів підприємства з метою отримання достатнього обсягу доходів

Дослідженню проблем щодо формування фінансових ресурсів підприємств та їх використання досліджували такі відомі вчені, як, зокрема, В. Алексійчук, Л. Бражник, О. Бондар, П. Лайко, А. Поддєрьогін, І. Сіліна, П. Стецюк, А. Чупіс [1].

Так у процесі здійснення фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання фінансові ресурси використовують як інвестиційний та виробничий ресурс, вони є носієм аналітичної інформації для управління підприємством на основі кругообігу капіталу. Їм належить особливе місце в менеджменті підприємства, оскільки від якості управління капіталом залежить безперервність процесу виробництва та реалізації продукції, ліквідність підприємства, його платоспроможність і рентабельність [2].

Фінансові ресурси розглядають як специфічну форму грошових відносин, яка знаходить своє втілення в сукупності доходів, накопичень і відрахувань, наявних у власності і розпорядженні суб'єктів господарювання. Грошова форма фінансових ресурсів вимагає постійного забезпечення збалансованості та взаємозв'язку фінансових, матеріальних, трудових та інших ресурсів, дотримання пропорцій їх формування та використання [3].

Можна виділити основні ознаки, які притаманні фінансовим ресурсам, відповідно до яких: формування та використання фінансових ресурсів здійснюється відповідно до правового та нормативного забезпечення, фінансові ресурси можуть належати суб'єктам господарювання різних організаційно-правових форм бізнесу, або бути зосереджені у суб'єктів фінансового ринку (банківських установах, інвестиційних фондах, компаніях спільного інвестування, тощо). Основними напрямами використання фінансових ресурсів є відтворення підприємств, соціальне забезпечення працівників, та задоволення інших потреб суб'єктів господарювання [4].

Формування фінансових ресурсів здійснюється в процесі створення підприємств і реалізації їх фінансових відносин при здійсненні господарської діяльності. Підприємства залучають кошти під прогнозований напрямок використання. Спочатку визначають мету формування і використання коштів та їх розмір, а вже потім залучають кошти. При цьому джерела фінансових ресурсів підприємств виступають як складова фінансового потенціалу для формування фінансових ресурсів і визначають напрямок та обсяг їх надходження. Джерела формування фінансових ресурсів подано в табл 1 [5].

Таблиця 1

Джерела формування фінансових ресурсів

Власні	Позичені	Залучені
Частина прибутку, який спрямовується на розвиток виробництва; амортизаційні відрахування; доходи від реалізації основних засобів; частина залишків оборотних активів, котра і мобілізується; емісія цінних паперів.	Довгострокові кредити банків та інші кредитні ресурси; цільовий державний кредит, спрямований на конкретний вид інвестування.	Внески сторонніх вітчизняних і зарубіжних інвесторів (грант, безповоротна фінансова допомога).

Джерело: складено за матеріалами [5].

Оптимізація фінансової структури капіталу підприємства є однією з найбільш важливих і складних задач фінансового менеджменту. Оптимальна структура капіталу – це таке співвідношення його власних, позикових і залучених джерел, при якому забезпечується оптимальне співвідношення між рівнем рентабельності власного капіталу й рівнем фінансової стійкості, тобто максимізується ринкова вартість підприємства (чи його акцій). Як відомо, підприємство, що використовує тільки власний капітал, має найвищу фінансову стійкість (його коефіцієнт автономії дорівнює одиниці), але обмежує темпи свого розвитку й можливості приросту прибутку на вкладений власний капітал (у зв'язку з неможливістю розширення господарської діяльності за рахунок використання позикового капіталу), а підприємство, що використовує позиковий капітал, має більш високий фінансовий потенціал свого розвитку й можливості приросту рентабельності власного капіталу, однак втрачає свою фінансову стійкість (при збільшенні далі позикового капіталу коефіцієнт автономії прагне до нуля) [6].

Отже, з усього вище сказаного можна зробити висновок, що фінансові ресурси, з точки зору дотримання принципів ефективності й справедливості соціально-економічних відносин, – це джерела формування майна підприємства (оборотних та необоротних активів) у вартісному вираженні. Підприємству потрібно постійно оптимізовувати фінансових ресурсів (співвідношення власних, позичених і залучених джерел фінансування), що сприятиме досягненню максимального прибутку, високої рентабельності, фінансової стійності, платоспроможності, забезпечуватиме достатню ліквідність, прийнятний рівень фінансових ризиків, мінімізуватиме середньозважену вартість капіталу та створить умови для зростання ринкової вартості підприємства, підвищення його конкурентоспроможності та досягнення стратегічних цілей загалом.

Список використаних джерел:

1. Бражник Л. В. Фінансові ресурси підприємства: їх формування та використання. *Економіка і суспільство.* Випуск 4. 2018. С. 778-781. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/14_ukr/111.pdf
2. Дропа Я. Б. Оптимізація структури фінансових ресурсів підприємства в сучасних умовах. *Економіка підприємства*. 2016. С. 169 – 175.
3. Боднар О. А., Кучер В. А. Особливості формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics».* Випуск 6. 2017. URL: https://modecon.mnau.edu.ua/osoblyvosti-formuvannia-finansovykh-resursiv-silskohospodarskykh-pidpryiemstv/
4. Яременко В. Г., Салманов Н. М. Сутність поняття та особливості класифікації фінансових ресурсів підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Випуск 19. 2018. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/19_3_2018ua/36.pdf
5. Джерела формування та напрями використання фінансових ресурсів підприємства. URL: https://naub.oa.edu.ua/2014/dzherela-formuvannya-ta-napryamy-vykorystannya-finansovyh-resursiv-pidpryjemstva/
6. Мельник. О. Особливості функціонування фінансових ресурсів в системі управління підприємством. *Галицький економічний вісник*. Випуск 3(36). С.108-116.
7. Вітренко Л. О. Теоретичні аспекти капітальних видатків в процесі бюджетування вищих навчальних закладів України. *Економіка і держава*. Київ. 2015. №12. С. 80–83. URL: http://www.economy.in.ua/?op=1&z=3402&i=19

Сегеда В. О.,
здобувач вищої освіти групи ФБ-17-1
Науковий керівник: **Нечипоренко А. В.,**
к.е.н, доцент кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул,
Університет ДФС України

ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

В процесі трансформації економіки України, формування фінансової самостійності органів місцевого самоврядування є одним із головних факторів збільшення фінансової спроможності регіону. Забезпечення стійкого розвитку

територіальних громад у мовах бюджетної децентралізації – пріоритетне завдання органів місцевого самоврядування.

Чільне місце в бюджетній системі держави належить місцевим бюджетам, які є основою фінансової бази органів місцевого самоврядування (рис. 1).

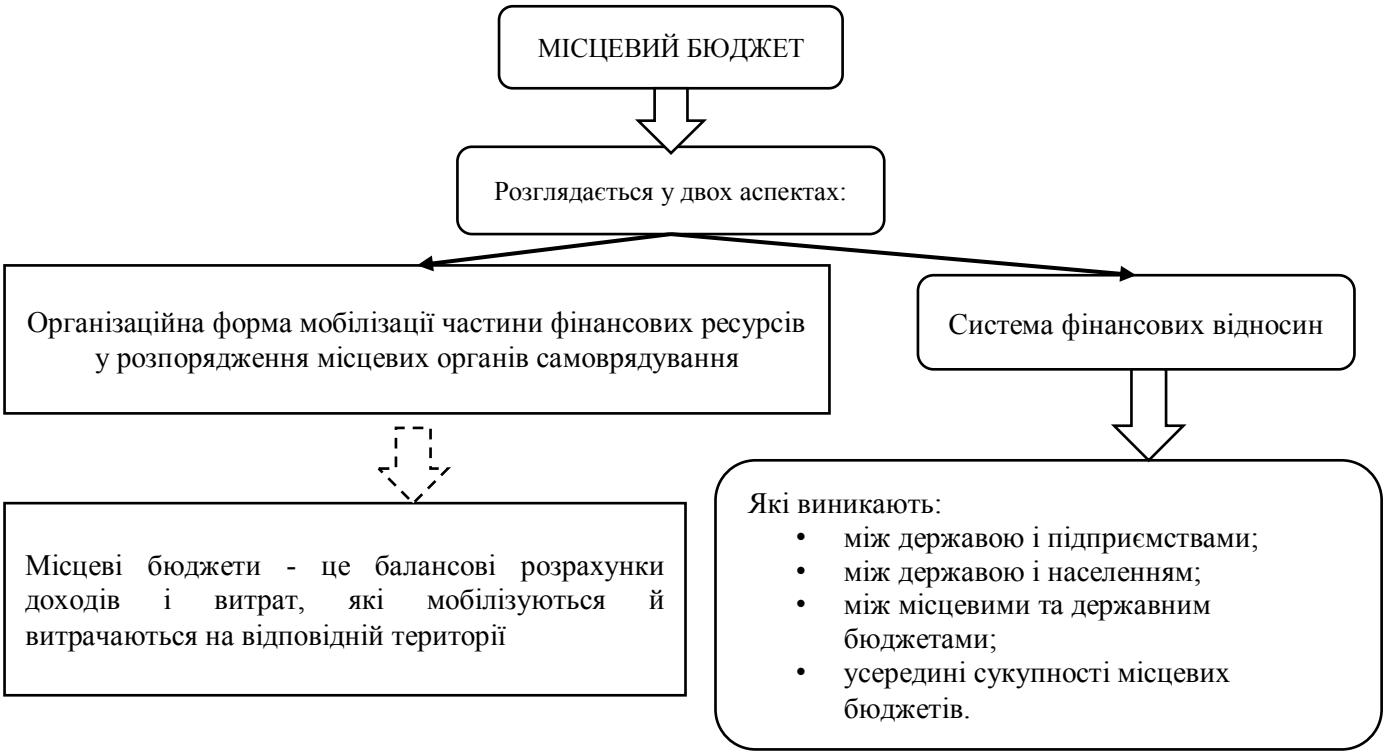

Рис. 1. Сутність місцевих бюджетів

Джерело: складено автором на основі [1-3]

Нечипоренко А. В. зазначає: «децентралізація надає органам місцевого самоврядування певні можливості для пошуку ресурсів, необхідних для виконання покладених на них завдань, а також являє собою процес скорочення втручання уряду в процеси місцевого розвитку та відповідне розширення повноважень органів місцевого самоврядування» [1].

Кужелєв М. О. та Плахотнюк В. В. зазначають, що для отримання максимально ефективного ефекту від використання місцевих фінансових ресурсів, потрібно застосовувати методи бюджетного аналізу та програмно цільові методи використання бюджетних коштів, також важливим аспектом є присутність фінансової грамотності у очільників ОМС, що важливо і прямо впливає на побудову фінансової політики регіону [2].

Об’єктивною необхідністю формування нових економічних відносин в Україні є надання гарантій фінансової незалежності місцевим органам влади. Економічний розквіт держави безпосередньо залежить від фінансової стабільності розвитку регіонів.

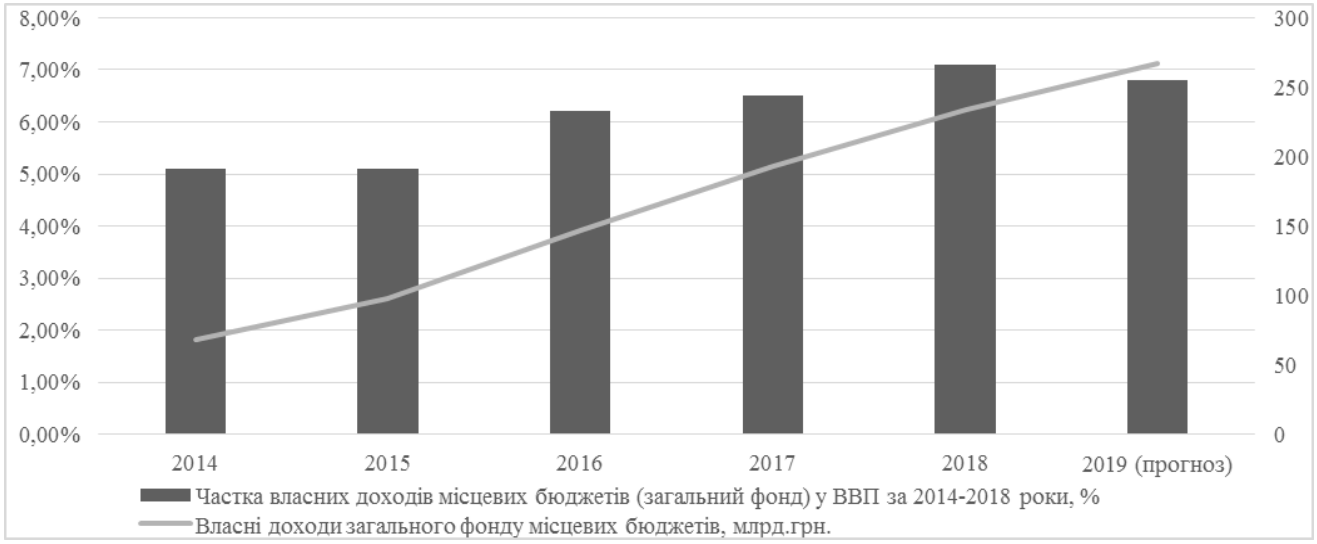

Рис. 2. Доходи місцевих бюджетів за період 2014–2019 рр.

Джерело: складено автором на основі [4]

На основі даних поданих на рис. 2 можемо зробити висновок, що доходи місцевих бюджетів стрімко зростають, частка власних доходів місцевих бюджетів (загальний фонд) у ВВП за 2014–2018 роки має тенденцію до збільшення, що є позитивним моментом.

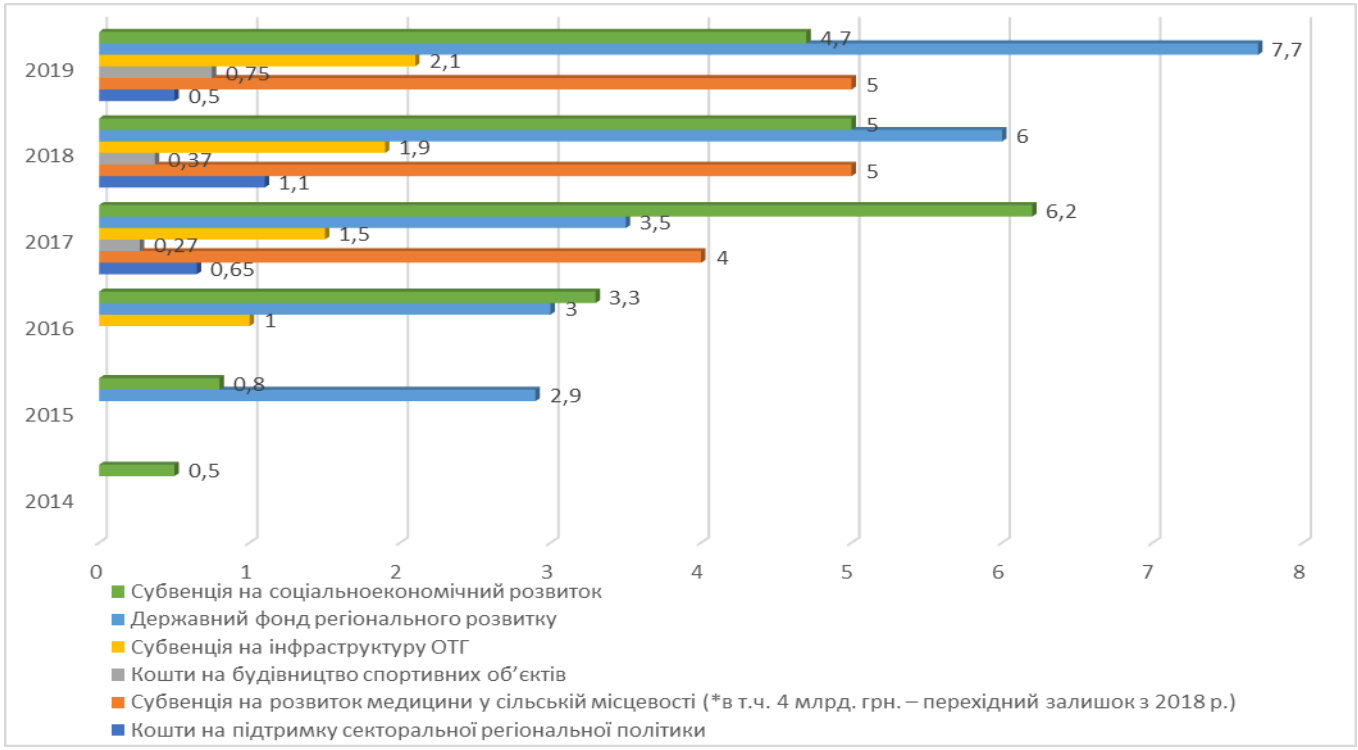

Рис. 3. Державна фінансова підтримка місцевого та регіонального розвитку

Джерело: складно автором на основі [4]

Державна фінансова підтримка у 2019 році (рис. 3) планується в сумі 20,75 млрд. грн, у 2018 році вона становила 16,1 млрд. грн., у 2016 – 7,3 млрд грн., у 2015 – 3,7 млрд грн., а в 2014 році – 0,5 млрд. грн. Відповідно державна фінансова підтримка у 2019 році, порівняно з 2014 роком збільшилась у 41,5 рази.

Крім того, на 2019 рік планується субвенція на будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання доріг загального користування місцевого значення в сумі 14,7 млрд. грн [4; 5]. Саме місцевим бюджетам, як основній фінансовій базі органів місцевого самоврядування, належить особливе місце в бюджетній системі України. В них зосереджено понад 80% усіх фінансових ресурсів, якими розпоряджаються органи місцевого самоврядування [6; 7].

Отже, на основі проведеного аналізу можемо зробити висновки, що доходи місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації мають чітку тенденцію до збільшення. Від рівня ефективності формування доходів місцевих бюджетів залежить ступінь можливості виконання органами місцевого самоврядування відповідних функцій, насамперед, щодо соціального захисту населення, надання послуг з освіти, охорони здоров'я, розвитку житлово-комунального господарства. Відповідно на органи місцевого самоврядування сьогодні лягає обов'язок максимально ефективно та раціонально використати фінансові ресурси місцевого бюджету.

Список використаних джерел:

1. Назаренко Я. Я. Сутність та значення місцевих бюджетів в бюджетній системі України / Я. Я. Назаренко // Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія. – 2011. – Вип. 8. – С. 343–346.
2. Кужелєв М. О. Формування місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації / М. О. Кужелєв, В. В. Плахотнюк // Економічний вісник університету: Збірник наукових праць учених та аспірантів. – Переяслав Хмельницький: Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди, 2018. – Вип. 36/1. – С. 302–312.
3. Нечипоренко А. В. Роль фінансових інструментів держави в забезпеченні розвитку місцевого самоврядування / А. В. Нечипоренко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – Вип. 17 (3). – С. 109–112.
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: www.minfin.gov.ua
5. Нечипоренко А. В. Фінансові інструменти стимулювання регіонального розвитку в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.08 / А. В. Нечипоренко ; Держ. фіскальна служба України, Ун-т держ. фіск. служби України. – Ірпінь, 2018. – 20 с.
6. Регулятивний потенціал фінансового ринку в умовах глобальних викликів : монографія / за ред. С. В. Онишко. – Ірпінь : НУДПСУ, 2016. – 452 с.
7. Kuzheliev M.O. Bioresources Price Trend and GDP Growth Adjustment / M.O. Kuzheliev, D.M. Zherlitsyn, A.V. Nechyporenko // International Journal of Advanced Biotechnology and Research – 2019. – Vol. 10. Special Issue-1. – Pp. 379–383.

Сивко Д. В.,
здобувач вищої освіти групи ФМД 19-2,
Науковий керівник: **Нечипоренко А. В.,**
к.е.н., доцент кафедри фінансів імені Л.Л.Тарангул,
Університет ДФС України

БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ

Бюджетне планування вирішує основне завдання, яке пов'язане зі встановленням пропорцій розподілу бюджетних ресурсів між бюджетами різних рівнів, що забезпечують максимально можливе задоволення потреб населення відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

Проблематиці бюджетного планування в системі управління державними фінансами приділяється багато уваги з боку як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Зокрема теоретичні засади цього питання знайшли свій розвиток у зарубіжних наукових працях Дж. Бюкенена, П. Шварца, П. Шумейкера, Д. Мерсьє, та інші. Удосконалити теоретичні розробки засад бюджетного планування як важливого інструменту стратегічного управління державними фінансами намагались такі вітчизняні вчені: В.М. Геєць, В.П. Кудряшов, Т. А. Коляда, Л.Г. Ловінська, О.О. Молдован, В.М. Опарін, В.М. Федосов та інші.

Стратегічне бюджетне планування являє собою процес узгодження фінансових інтересів органів державної влади та місцевого самоврядування на основі науково-обґрунтованого прогнозування макроекономічних показників, обґрунтування витрат бюджету, визначення джерел доходів, показників міжбюджетного вирівнювання, оптимізації показників бюджетного дефіциту та державного кредиту з метою забезпечення досягнення країною стабільного економічного та соціального розвитку у довгостроковій перспективі [1].

Бюджетне прогнозування має набути стратегічного характеру, включати заходи щодо вдосконалення бюджетного механізму та засобів бюджетного регулювання за умови динамічного підтримання фінансової збалансованості в економіці. Запровадження середньострокового бюджетного планування в Україні нині вже є реальним. Проектом постанови Верховної Ради України "Про Основні напрями бюджетної політики на 2018–2020 роки" від 15.06.2017 № 6591 [2] передбачено запровадження середньострокового бюджетного планування з метою забезпечення збалансованості державного бюджету у середньостроковій перспективі.

Основні напрями бюджетної політики на 2018-2020 рр. базуються на таких головних принципах, закладених у Середньостроковому плані пріоритетних дій Уряду до 2020 року та Стратегії сталого розвитку "Україна–2020" [3]:

- прискорення економічного зростання шляхом створення сприятливого інвестиційного клімату та утримання макроекономічної стабільності, зокрема продовження фіскальної консолідації;
- впровадження ефективного врядування шляхом реформи державного управління, децентралізації і реформи державних фінансів;
- розвиток людського капіталу шляхом проведення реформ системи охорони здоров'я та освіти, поліпшення надання державної соціальної підтримки;
- встановлення верховенства права і боротьба з корупцією шляхом підтримки ефективного функціонування інститутів боротьби з корупцією, забезпечення рівного доступу до правосуддя та ефективного захисту прав власності;
- забезпечення безпеки та оборони держави, зокрема захист її суверенітету та територіальної цілісності держави, а також забезпечення найважливіших аспектів безпеки громадян.

Основні обставини, які обумовлюють актуальність запровадження стратегічного бюджетного планування полягають у наступному [1; 4; 5]:

- потреба обґрунтування фінансових можливостей держави та територіальних громад як на поточний бюджетний рік, так і на довгострокову перспективу, що дозволить забезпечити збалансованість бюджетної системи не тільки в короткостроковій, а й у стратегічній перспективі;
- наявність загальнодержавних та регіональних галузевих або системних програм розвитку країни, певної територіальної громади; для кожного бюджетного періоду, який буде охоплений стратегічним бюджетним плануванням, необхідно чітко визначити доступні доходи бюджетів, а також потенційно можливі джерела фінансових ресурсів;
- створення обґрунтованих передумов для залучення позикових ресурсів в обсягах, що відповідають реальним фінансовим можливостям держави, або певної територіальної громади, зменшуючи при цьому ризики потенційних інвесторів, а отже, витрати на залучення таких ресурсів;
- упровадження світового досвіду бюджетування, акценти якого зміщені на забезпечення соціально-економічних цілей у стратегічній перспективі.

Таким чином, стратегічне бюджетне планування наразі має досить тривалу практику практичного застосування у розвинених країнах та достатньо обґрунтовану теоретико-методологічну базу. Проте в Україні ці нововведення просуваються досить складно, а отже, існує необхідність додаткового обґрунтування переваг стратегічного бюджетування як на загальнодержавному рівні, так і на рівні окремої територіальної громади.

Список використаних джерел :

1. Тарасюк М. Бюджетне планування в Україні / М. Тарасюк // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2018. – № 2. – С. 19–31.
2. Проект Постанови про Основні напрями бюджетної політики на 2018–2020 роки. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/ webproc4_1?pf3511= 62047.
3. Коляда Т. А. Необхідність запровадження бюджетного стратегування в умовах посткризової трансформації соціально-економічної системи / Т. А. Коляда // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2013. – Вип. 2(1). – С. 131–137.
4. Кужелєв М. О. Фінансові інструменти стимулювання регіонального розвитку: практика використання в Україні : монографія / М. О. Кужелєв, А. В. Нечипоренко. – Київ : «Центр учбової літератури», 2019. – 224 с.
5. Kuzheliev M. Discretionary budget expenditure in the system of state regulation of the country's socioeconomic development / Mykhailo Kuzheliev, Ihor Rekunenko, Alina Nechyporenko, Guram Nemsadze // Public and Municipal Finance. – 2018. – № 7. – P. 8–18.

Синиця О. О.,
здобувач вищої освіти групи ФМА-19-1
***Науковий керівник:*Нечипоренко А. В.,**
к.е.н., доцент кафедри фінансів імені Л.Л.Тарангул,
Університет ДФС України

АНАЛІЗ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Доходи місцевих бюджетів є важливим індикатором соціально-економічного стану регіону, який, відповідно, показує рівень розвине ності економіки та функціонування територіальних одиниць. Ефективне використання дохідної та ви даткової частин місцевих бюджетів сприяє розвитку територіальних громад.

Реформа бюджетної децентралізації є основною умовою децентралізації влади, становлення результа тивної системи місцевих фінансів і, що найважливі ше, дієвим організаційно-економічним засобом дер жавного регулювання регіонального розвитку країни. Реформування бюджетної системи шляхом децен тралізації стимулює регіони до фінансової автономії, пошуку додаткових фінансових джерел на місцях, а також активізації збільшення власного потенціалу регіонів, ефективного та цільового використання бю джетних коштів, збалансування потреби на фінансові ресурси з реальними можливостями регіонів

Варто зазначити, що попри розбіжності у визна ченні поняття «місцевий бюджет», його можна визначити як документ, який містить сукупність доходів і витрат відповідної територіальнтиої одиниці, у розрізі загального та спеціального фонду грошових коштів.

Реформа бюджетної децентралізації є запорукою децентралізації повноважень органів влади, становлення ефективної системи місцевих фінансів, а також інструментом регулювання регіональ ного розвитку. Бюджетна децентралізація передбачає стимулювання регіонів до фінансової автономії, по шуку додаткових власних ресурсів, активізації вну трішнього потенціалу розвитку; дозволяє балансува ти потреби та можливості регіонів.

Реформа бюджетної децентралізації передбачає стимулювання територіальних громад до фінансової автономії, пошуку додаткових джерел фінансових ре сурсів, активізації внутрішнього потенціалу регіону тощо.

Незважаючи на всі переваги та позитивні ре зультати реформи децентралізації, існують ще невирішені проблеми, які гальмують ефективність проведення реформи та успішність розвитку регіонів: нерівномірний розвиток регіонів, недосконале за конодавство, високий рівень корупції на макро- та мікрорівні, низький рівень компетентності ОМС і неефективне використання бюджетних коштів тощо.

Для вирішення даних проблем доцільно було б здійснити такі заходи: покращувати інфраструктуру ОТГ; сприяти усуненню конфлікту інтересів на міс цях; перевіряти рівень компетентності ОМС, а також їх юридичну та фінансову грамотність.

Для покращення ефективності використання бюджетних коштів доцільно здійснювати видатки на основі програмно-цільового методу та конкурсних проектів. Ураховуючи нерівномірний розвиток регіонів і, як наслідок, їх низьку інвестиційну привабливість, необхідним є створення загальнодержавної стратегії розвитку регіонів.

Список використаних джерел:

1. Сокирко О. С. Аналіз стану доходів місцевих бюджетів при реалізації реформи бюджетної децентралізації / О. С. Сокирко, В. В. Плахотнюк // Бізнесінформ. – 2019. – №7. – С. 304–311.

2. Кужелєв М. О. Концептуальні засади ефективності фінансового забезпечення інноваційного розвитку України / М. О. Кужелєв, М. О. Житар // Економічний вісник університету. – 2015. – Вип. 27(1). – С. 14–18.

3. Нечипоренко А. В. Практика формування та виконання місцевих бюджетів України (на прикладі бюджету міста Луцьк) / А. В. Нечипоренко, А. Г. Качула // Проблеми системного підходу в економіці. – 2019. – № 5(73). – Ч. 2. – С. 106–111.

Тіторчук Т. І.,
здобувач вищої освіти групи ЕПБ-17-1
***Науковий керівник:* Ліснічук О. А.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів імені Л. Л. Тарангул,
Університет ДФС України

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

На сьогоднішній день присутня велика кількість проблем з державним управлінням, які здебільшого пов'язані з різноманітними пропозиціями реформування органів місцевого самоврядування. Найбільш дієвою серед сьогоднішніх реформ стала реформа, спрямована на децентралізацію влади та зміну адміністративно- територіального устрою в Україні шляхом об'єднання громад, а також реформа місцевого самоврядування в частині перерозподілу повноважень і фінансового забезпечення. Децентралізація бюджетної системи сьогодні є одним із ключових чинників раціональності розподілу та використання бюджетних фондів, надання суспільних благ та послуг. Тому європейських досвід є актуально значним для реформування нашої країни.

Українське суспільство успадкувало централізовану систему влади, яка закріплює практично повну адміністративну і фінансову залежність територій від центру, що призводить до загострення політично-економічної кризи, створює проблеми функціонування органів місцевого самоврядування та їх фінансового забезпечення [1, с.83]. Бюджетна децентралізація влади передбачає передачу повноважень управління доходами та видатками з метою збільшення ефективності реалізації даних повноважень та ретельніше управління бюджетними коштами громад. Гарним зразком реформ бюджетної децентралізації є сусід нашої країни – Польща. Дана держава має визнану в Європі історію успіху в запровадженні принципу децентралізації при реформуванні місцевого самоврядування. В Польщі було проведено ряд реформ адміністративно-територіального устрою, що складається з двох етапів. Перший етап (1989-99рр.) кількість повітів і гмін (базова одиниця) скорочено до 379 та 2479 відповідно та другий етап (1997-99 рр.), кількість воєводств скорочено з 49 до 16. Це були ефективні реформи, що дали збудувати раціональну, демократичну адміністративну систему із потужним, незалежним місцевим самоврядуванням. Завдяки цьому в країні – триступенева система територіальних одиниць: «гміна – повіт –воєводство».

Цікавим в плані наслідування є позитивний досвід бюджетної децентралізації молодої країни-члена ЄС Словаччини, яка має багато спільних з Україною [2, с.58]. З моменту самостійної, унітарної держави Словаччина активно

почала розбудовувати децентралізовану систему державної влади, а результатом стали зростання економічної активності на регіональному та місцевому рівні, динамічне зростання економіки тощо. Реформи країни полягали в скасуванні областей і замість трьох рівнів управління «область – район – населений пункт», залишилось два: райони (38) і територіальні одиниці (121); створенні трирівневої моделі державного управління «громада – обласне самоуправління – держава» з високим рівнем автономності всіх гілок та відповідним фінансовим забезпеченням. Ряд певних реформ призвели до того, що державна влада стала максимально відділена від місцевої, а більшість проблем було подолано.

Отже, можна зробити висновки, що бюджетна децентралізація в Україні є ще на етапі реформування. І в подальшому, якщо наша країна буде розуміти цілі, функцію держави та органів місцевого самоврядування в процесі здійснення економічної політики країни та буде брати досвід європейських країн, а саме приклад Польщі та Словаччини, результатом буде: розвинена, сильна демократична держава із самодостатнім місцевим самоврядуванням, що ефективно буде вирішувати місцеві проблеми та якнайкраще забезпечити населення широким спектром публічних послуг та що найголовніше – забезпечити високий рівень життя та добробут населення.

Список використаних джерел:

1. Бондарук Т. Г., Бондарук І. С., Вінницька О. А. Зарубіжний досвід розвитку бюджетної децентралізації. [Електронний ресурс] / Т. Г. Бондарук, І. С. Бондарук, О. А. Вінницька // Науковий вісник національної академії статистики, обліку та аудиту. Науковий журнал. – 2018. – Випуск 3 – С. 83-95. – Режим доступа до журн.: https://orcid.org/0000-0001-9410-6428
2. Возняк Г. В. Бюджетна децентралізація : європейський досвід та перспективи для України. / Г. В. Возняк // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Науковий журнал. – 2018. – Випуск 3 (119) – С. 56-62.
3. Демченко О.П., Яковенко К.А. Європейський досвід бюджетної децентралізації та перспективи для України / О.П. Демченко, К.А. Яковенко // Економіка і суспільство. Науковий журнал. – 2018. – Випуск 16 – С. 724-730.
4. Пігуль Н.Г., Люта О.В. Зарубіжний досвід проведення децентралізаційних реформ. [Електронний ресурс] / Н.Г. Пігуль, О.В. Люта // Глобальні та національны проблеми економіки. Науковий журнал. – 2016. – Випуск 9 – С. 684-688. – Режим доступа до журн.: http://global-national.in.ua/archive/9-2016/140.pdf
5. Ліснічук О.А. Формування дохідної частини місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації [Електронний ресурс] / О.А. Ліснічук, Н.А. Литовченко // Збірник наукових праць Університету ДФС України – 2018. – № 2 (53) – С. 169-180.

Ходаківська Ю. Ю.,
здобувач вищої освіти групи ФМД-19-2
***Науковий керівник*: Нечипоренко А. В.,**
к.е.н., доцент кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул,
Університет ДФС України

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Особливе місце в бюджетній системі держави належить місцевим бюджетам, які є основою фінансової бази органів місцевого самоврядування та мають багатовекторний характер [1]. Місцеві бюджети – це основний фінансовий план розвитку територіальних громад, районів і областей України.

Проблемам формування доходів місцевих бюджетів у вітчизняній фінансовій науці присвячені праці вчених-економістів С. Буковинського, О. Василика, А. Даниленка, О. Кириленко, В. Кравченка, І. Луніної, І. Лютого, В. Опаріна, К. Павлюк, В. Федосова, І. Чугунова, С. Юрія та ін.

Однією з основних складових бюджетної політики є регулювання місцевих бюджетів, якість та ефективність якого впливає на соціально-економічний розвиток адміністративно-територіальних одиниць та держави в цілому [1]. На рис. 1 представлено особливості місцевих бюджетів.

Рис. 1. Особливості місцевих бюджетів

Джерело: складено автором.

Важливу роль у контексті соціально-економічного розвитку територій відіграють місцеві бюджети. Проблеми формування та виконання місцевих бюджетів в Україні, що спостерігаються останніми роками, полягають в обмеженості фінансових ресурсів та низькій ефективності видатків бюджету [2].

Зокрема, на сьогоднішній день можна виділити такі проблеми формування місцевих бюджетів в Україні як:

— існування істотних протиріч в нормативно-законодавчій базі, що регулює формування і використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів, а саме: діють протилежні за змістом законодавчі норми, кожна з яких використовується урядом залежно від завдань, що постають в новому бюджетному році;

— надмірна централізація управління місцевими бюджетами та відсутність чіткого розподілу компетенції щодо вирішення конкретних завдань між центральними органами влади і органами регіонального та місцевого самоврядування;

— нестабільність джерел формування доходів місцевих бюджетів та відсутність ефективного механізму міжрегіонального перерозподілу державних доходів;

— недосконаліть механізму міжбюджетних відносин, що зумовлена їх невідповідністю швидким змінам, що відбуваються [3].

Основними напрямами подолання проблем, пов'язаних із формуванням місцевих бюджетів мають бути:

— чітке законодавче закріплення бюджетних повноважень і відповідальності влади при формуванні доходної частини місцевих бюджетів;

— підвищення контролю при сплаті та використанні доходів місцевих бюджетів;

— пошук альтернативних джерел наповнення доходної частини бюджетів фінансовими ресурсами;

— формування дохідної частини на підставі об'єктивної оцінки їх податкового потенціалу;

— використання стабільних базових показників та нормативних розрахунків від державних показників до місцевих бюджетів [4; 5].

Отже, можна зробити висновки, що вищезазначені заходи значною мірою сприятимуть зміцненню системи фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування, які отримають більше самостійності щодо розпорядження коштами місцевих бюджетів; забезпечать стійкий соціально-економічний розвиток територій; сприятимуть підвищенню соціального захисту та добробуту громадян. Відтак збільшаться можливості органів місцевого самоврядування розробляти і втілювати в життя стратегії місцевого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Кужелєв М. О. Формування місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації / М. О. Кужелєв, В. В. Плахотнюк // Економічний вісник університету: Збірник наукових праць учених та аспірантів. – Переяслав

Хмельницький: Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди, 2018. – Вип. 36/1. – С. 302–312.

2. Нечипоренко А. В. Проблеми фінансування видатків місцевих бюджетів / А. В. Нечипоренко // Вісник Одеського національного університету. Серія «Економіка». – 2016. – Том 21, Вип. 11 (53). – С. 84–88.

3. Татарин Н. Б. Місцеві бюджети як основа самостійності місцевого самоврядування / Н. Б. Татарин, В. І. Голік // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. – 2017. – Вип. 23(2). – С. 72–75.

4. Нечипоренко А. В. Організація міжбюджетних відносин у контексті розвитку місцевого самоврядування / А. В. Нечипоренко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2016. – Вип. 22. – С. 137–140.

5. Рябоконь О. О. Проблеми формування місцевих бюджетів в Україні / О. О. Рябоконь // Економіка та держава. – 2015. – № 12. – С. 134–136.

Ходаківська Ю. Ю., Сивко Д. В.,
здобувачі вищої освіти групи ФМД-19-2
***Науковий керівник*: Ліснічук О. А.,**
к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів Л.Л. Тарангул,
Університет ДФС України

ПРОБЛЕМИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Регіональний розвиток в значній мірі залежить від рівня фінансового забезпечення, а в сучасних умовах виникає необхідність застосування таких фінансових інструментів, які б розширили власні можливості для регіонального розвитку та стимулювали територіальні громади нарощувати фінансовий потенціал. Правильний підбір та успішне застосування фінансових інструментів стимулювання регіонального розвитку дозволить досягти високого рівня економічного розвитку як регіонів, так і держави в цілому [1].

Велику увагу дослідженню державного регулювання розвитку регіонів приділили у своїх роботах С. Бандур, П. Бєлєнький, З. Варналій, З. Герасимчук, Б. Данилишин, М. Долішній, О. Другов, Т. Заяць, В. Кистанов, Н. Копилов, І. Терон, І. Луніна та інші.

Забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку на основі цілеспрямованих інституціональних перетворень є пріоритетним завданням для кожної країни і всієї світової спільноти. особливе теоретичне і практичне значення така проблема має в українському суспільстві, що переживає складний період переходу до нової системи соціально економічних відносин, суттєвою перешкодою у проведенні якого є недосконаліть інституційного середовища [2].

На сучасному етапі регіонального розвитку можна виділити кілька груп проблем, пов'язаних з існуванням міжрегіональної диференціації, які мають значний вплив на темпи реформування соціально-економічного розвитку регіонів:

- проблеми загальнодержавного масштабу, які виникли в регіоні в зв'язку з тим, що він є підсистемою єдиної системи якою виступає країна;

- проблеми регіонального характеру, обумовлені історичними, природними, демографічними факторами, що роблять регіони відмінними один від одного;

- проблеми, породженні історичним досвідом в управлінні господарством регіону, зумовлені недосконалою системою управління, що потребує використання нових форм і методів;

- проблеми соціально-економічного, політичного характеру, які включають в себе виробничо-економічні, фінансові, соціальні та ін. [5, с. 81].

В процесі бюджетної децентралізації мають бути створені умови для:

– надання публічних благ відповідно до потреб і переваг місцевого населення («самоврядування створюється для того, щоб забезпечувати місцеві інтереси»);

– підвищення відповідальності місцевих органів влади за виконання закріплених за ними функцій, а значить за ефективність витрат місцевих бюджетів;

– збільшення видатків місцевих бюджетів залежно від зростання власних доходів і розвитку економіки відповідних територій [3].

Регулювання територіального розвитку повинно здійснюватися системою спеціально організованих заходів політичного, правового, соціального, фінансового, економічного характеру, покликаних:

• стимулювати розвиток тих територій, які з об'єктивних причин не можуть функціонувати в режимі саморозвитку;

• створювати умови для виникнення і функціонування національно значимих потенційних «точок зростання» (вільних економічних зон, технопарків тощо);

• забезпечувати виконання окремими територіями загальнодержавних функцій (утримання на території об'єктів державного значення) [4].

Забезпечення рівних умов функціонування соціально-економічних комплексів регіонів України вимагає цілеспрямованих дій з боку держави шляхом

регулювання розвитку регіонів та сприяння окремим регіонам, використання особливостей їх природного, виробничого і ресурсного потенціалу.

Ефективним державне регулювання розвитку територій може бути лише за умови виконання його основних принципів, до яких належать: обґрунтоване та ефективне поєднання державного регулювання й ринкового саморегулювання залежно від ступеня адаптації до них регіонів та рівня їх репресивності й обґрунтування та реалізація механізмів державного регулювання регіонального розвитку в режимі "особливої відповідальності".

У висновку можна сказати, що для підвищення ефективності державного регулювання регіонального розвитку доцільно впроваджувати новітні технології, до яких належить регіональний моніторинг, або моніторинг регіональних ситуацій і регіональних проблем, під яким розуміють спеціально організовану і постійно діючу систему необхідної статистичної звітності, збирання й аналізу статистичної інформації, здійснення додаткових інформаційно-аналітичних обстежень (опитування населення тощо) і діагностики стану, тенденцій розвитку та гостроти загально-регіональних ситуацій і регіональних проблем. Тому в подальшому доцільними є дослідження теоретичних та прикладних аспектів формування систем регіонального моніторингу.

Список використаних джерел:

1. Нечипоренко А. В. Підходи до класифікації фінансових інструментів стимулювання регіонального розвитку / А. В. Нечипоренко // Фінансові інструменти регіонального розвитку в Україні в умовах децентралізації : матер. наук.-практ. круглого столу, м. Ірпінь, 19 квітня 2018 року. – Ірпінь, 2018. – С. 24–26.

2. Ліснічук О. А. Інституціональні чинники забезпечення регіонального розвитку / О. А. Ліснічук // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Економіка. – 2018. – № 8. – С. 53–57.

3. Луніна І.О. Бюджетна децентралізація в Україні у контексті європейських тенденцій місцеві бюджети в умовах децентралізації // Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України, № 2, 2016. – С. 155–171

4. Данилишин Б. Науково-інноваційне забезпечення сталого економічного розвитку України // Економіка України. – 2004. – № 3. – С. 4–11.

5. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія / за ред. З. С. Варналія. – Київ : Знання України, 2005. – 498 с.

Чамор Г. С.,
здобувач вищої освіти групи ФМР-18-1
***Науковий керівник:* Житар М. О.,**
к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул,
Університет ДФС України

НАПРЯМИ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕСЬКОГО ДОСВІДУ

Досвід розвитку європейських країн свідчить про те, що оптимізація територіальної організації влади, зміцнення місцевого самоврядування, формування самодостатніх територіальних громад неможливе без проведення децентралізації влади, яка є основою забезпечення високого рівня життя населення, надання якісних послуг на локальному рівні.

На сьогоднішній день у світі не існує жодної універсальної моделі чи методології, яку б можна в повному обсязі і без змін застосувати в Україні. Різні історичні умови розвитку сприяли формуванню декількох моделей організації місцевого самоврядування, специфічними ознаками яких є типи та форми взаємовідносин органів місцевого самоврядування з органами державної влади.

Наразі в європейських країнах виділяють три основні моделі місцевого самоврядування, які склалися під час муніципальних реформ, а саме: англосаксонська, континентальна, змішана.

Незважаючи на існування різних моделей місцевого самоврядування та наявність національних особливостей у розподілі повноважень між місцевою та центральною владою, існують спільні ознаки, що характеризують децентралізаційні процеси в європейських країнах. У сучасних умовах виділяють п’ять основних характеристик, що притаманні децентралізації в європейських країнах, а саме:

1) демократизація шляхом розвитку місцевої та регіональної автономії;
2) максимально ефективне вирішення місцевих проблем;
3) свобода через місцеву та регіональну автономію;
4) забезпечення культурної, мовної та етнічної різноманітності;
5) економічна конкуренція між місцевим та регіональним рівнями.

Так, наприклад, результатом проведення реформування публічної влади в Італії стало формування трирівневої системи організації влади в країні, а саме: регіон – провінція – комуна.

У регіональних бюджетах зосереджені видатки на забезпечення функціонування освіти, охорони здоров’я, транспортних мереж, цивільної авіації,

надання адміністративних послуг для промисловості та бізнесу. До основних компетенції регіонів також віднесені питання територіального планування та розвитку. Для ефективного здійснення своїх повноважень регіони мають бути забезпечені достатніми ресурсами, котрі включають як власні ресурси (насамперед податки та інші надходження, розмір та кількість яких визначає регіональна рада), так і кошти в рамках рівномірного розподілу фондів, які забезпечуються державою для підтримки економічного розвитку та зменшення соціальних та економічних дисбалансів [1].

До основних компетенцій провінцій належать підтримка та розвиток громадського транспорту, авторизація та контроль приватного транспорту, дороги в межах провінцій і супутня інфраструктура, опіка інфраструктурою середньої освіти та економічний розвиток. Окремим завданням провінції є підтримка та розвиток співробітництва та партнерства між комунами.

Тоді як, завданнями комун є запровадження та акумулювання місцевих податків, регулювання діяльності місцевої поліції, закладів охорони здоров'я, початкової та середньої освіти, громадського транспорту, надання соціальних послуг на місцевому рівні, дозволу на торгівлю, збір та утилізація сміття, місцева транспортна інфраструктура та освітлення вулиць, соціальне житло.

Місцеві органи влади Італії наділені правом самостійно встановлювати місцеві податки та збори, які є потужним джерелом фінансування локальних потреб. Італія належить до складу розвинених країн світу, для яких характерна множинність місцевих податків, що включають: групу прямих реальних податків, тобто на нерухоме і рухоме майно, з власників транспортних засобів, на професію та екологічний податок, групу прямих податків на доходи - прибутковий та на прибуток підприємств, податків на спадщину і дарування, непрямі податки на продаж - на роздрібний продаж, на продаж спиртних напоїв, на споживання електроенергії та газу, акцизи на бензин, тютюн, спиртні напої, а також збори і мита.

Як свідчить практика, італійська модель державного будівництва виявилася досить дієвою та сприяла підвищенню ефективності використання бюджетних фондів, якості надання публічних послуг, зростанню економічної активності на регіональному рівні.

Варто зазначити, що процеси децентралізації в різних країнах Європейського Союзу мають як переваги, так і недоліки. До основних переваг децентралізації відносяться: створення передумов для успішного розвитку громадянського суспільства, отримання мешканцями територіальних громад практичного досвіду участі у демократичних змінах, більш ефективний розподіл бюджетних ресурсів з метою вирішення нагальних потреб територіальної громади, створення сприятливих умов для розвитку місцевого господарства,

сприяння розвитку економіки регіону і стратегічному плануванню, забезпечення прозорості і гласності прийняття рішень на місцях, підвищення якості надання послуг та їх максимальне наближення до споживачів, підвищення відповідальності місцевих органів за результати своєї діяльності.

Однак поряд із позитивними аспектами європейської децентралізації існують і певні недоліки: ускладнення спроможності впливати на макроекономічну ситуацію на державному рівні, зниження скоординованості виконання делегованих повноважень, гальмування реалізації державних програм на фоні надання більшого значення місцевим політичним пріоритетам та намагання центральними органами влади уникнути відповідальності за надання державних послуг населенню.

Отже, досвід реформ у європейських країнах свідчить, що децентралізація відіграє важливу роль у демократизації та трансформації суспільства, переходу до інститутів, заснованих на ініціативі та відповідальності окремої людини та громади. Так, тенденція до широкого її впровадження спостерігається в адміністративній, політичній, бюджетно-фінансовій, соціальній сферах, сприяє розвитку людського потенціалу, відповідальності влади, покращанню якості надання державних і громадських послуг, консолідації суспільства, вирішенню економічних, правових, політичних, етнічних проблем. Таким чином, результатом децентралізації може стати побудова розвиненої, сильної демократичної держави із самодостатнім місцевим самоврядуванням, здатним ефективно вирішувати місцеві проблеми та якнайкраще забезпечити населення широким спектром публічних послуг.

Список використаних джерел:

1. Бедринець М. Д. Бюджетна децентралізація як необхідна умова регіонального розвитку. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. Острог: Вид-во НаУОА, 2018. №9 (37). С. 98-102.

2. Кужелєв М. О., Житар М. О. Концептуальні засади ефективності фінансового забезпечення інноваційного розвитку України / Збірник наукових праць учених та аспірантів «Економічний вісник університету», Переяслав-Хмельницький, 2015. С.14-18.

3. Коляда Т. А. Бюджетна стратегія як інструмент подолання структурних дисбалансів дохідної частини бюджету України / Фінанси України, 2014. №5. С. 61-73.

Чернишова Т. О.,
здобувач вищої освіти групи ФМА-19-1
***Науковий керівник:* Ліснічук О. А.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул,
Університет ДФС України

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах розвитку економіки України особливої актуальності набуває питання бюджетної децентралізації, оскільки вона є однією з базових умов незалежної та ефективної діяльності органів місцевої влади. Необхідність децентралізації зумовлена станом сучасного українського суспільства, потребою в посиленні громадського впливу на підготовку і прийняття публічно-владних рішень, попитом на підвищення якості управління на всіх рівнях з урахуванням громадсько-політичних викликів, необхідності мобілізації соціально-економічного потенціалу регіонів для подолання економічної кризи, залучення необхідних інвестиційних ресурсів. Одним з основних чинників підвищення ролі місцевого самоврядування є децентралізація державної влади, що зводиться до реформування бюджетної системи в напрямку формування її ланок як автономних і фінансово спроможних виконувати прийняті бюджетні повноваження.

Згідно із загальним визначенням, бюджетна децентралізація – це процес передачі повноважень управління доходами та видатками з метою збільшення ефективності реалізації даних повноважень та ретельніше управління бюджетними коштами громад [1, с. 6].

Бюджетна децентралізація зумовлена прагненням центральних органів влади поліпшити систему управління державою. Центральний уряд намагається обмежити свою діяльність стратегічними функціями управління, а також загальнодержавними функціями, які важко диференціювати до потреб конкретного громадянина, який мешкає на конкретній території. Відповідно, центральний уряд намагається «звільнити» себе від функцій, суть яких полягає в наданні послуг населенню і які вимагають урахування особливостей потреб у цих послугах громадян залежно від їхніх місця проживання, етнічної належності, традицій.

У процесі бюджетної децентралізації мають бути створені умови для [2]:

– збільшення власних доходів місцевих бюджетів та розвитку економіки відповідних регіонів;

– надання суспільних благ та послуг відповідно до потреб місцевого населення;
– підвищення відповідальності органів місцевого самоврядування за виконання покладених на них функцій, а відповідно – за ефективність видатків місцевих бюджетів.

Децентралізація владних та фінансових повноважень держави на користь місцевого самоврядування є однією з найбільш визначальних реформ з часів української незалежності.

Головним стратегічним завданням модернізації системи державного управління та територіальної організації влади, яка сьогодні здійснюється, є формування ефективного місцевого самоврядування, створення комфортних умов для проживання громадян, надання їм високоякісних та доступних публічних послуг. Досягнення зазначених цілей неможливе без належного рівня економічного розвитку відповідних територій, їх фінансового забезпечення і достатніх джерел для наповнення місцевих бюджетів.

Результатом реформи стало підвищення зацікавленості органів місцевого самоврядування у збільшенні надходжень до місцевих бюджетів, пошуку резервів їх наповнення, покращення ефективності адміністрування податків і зборів. Об'єднані громади показують високі і динамічні темпи приросту власних доходів. У частині використання коштів увага акцентується на необхідності формування найбільш оптимальної структури бюджетних видатків, створенні ефективного не надто чисельного управлінського апарату, здійсненні постійного аналізу витрачання бюджетних коштів і упередженні випадків їх нераціонального витрачання [3].

Показники виконання місцевих бюджетів відображають загальний соціально-економічний стан відповідної території та її потенціал до сталого розвитку. Наявність достатніх ресурсів у місцевих бюджетах є запорукою того, що територіальна громада має можливість надавати більш якісні та більш різноманітні послуги своїм жителям, реалізовувати соціальні та інфраструктурні проекти, створювати умови для розвитку підприємництва, залучення інвестиційного капіталу, розробляти програми місцевого розвитку та фінансувати інші заходи для всебічного покращення умов проживання жителів громади.

Місцеві бюджети, попри політику децентралізації, все ще залишаються фінансово залежними, що свідчить про неефективність наявної бюджетної політики й потребу швидких, скоординованих дій для внутрішньої стабілізації та забезпечення соціально-економічного розвитку в середньостроковій перспективі. Важливим завданням бюджетної політики як ефективного інструменту соціально-економічного розвитку України й адміністративно-територіальних утворень в

умовах децентралізації є гармонізація структури доходної та видаткової частин бюджету.

Розглядаючи процес удосконалення бюджетної політики в умовах децентралізації, необхідно зосередити увагу також на дотриманні основних вимог Маастрихтського договору щодо державного боргу [4].

Список використаних джерел:

1. Цигляр А. Р. Бюджетна децентралізація та її вплив на фінансове забезпечення територільнах громад / Цигляр А. Р. // Підсумкова науково-практична конференція Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт зі спеціальності «Фінанси і кредит». – КНТЕУ: 2017. - С. 1-37.

2. Третякова О. В. Теоретичні аспекти бюджетної децентралізації / Третякова О. В., Грогуль К. С. // XLI Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми сучасої науки». – 2019.

3. Місцеві фінанси та бюджетна децентралізація [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://decentralization.gov.ua/finance

4. Лисяк Л. В. Напрями вдосконалення бюджетної політики України в умовах децентралізації / Л. В. Лисяк, Т. В. Сальникова // Науковий погляд: економіка та управління : правонаступник наукового журналу "Вісник Академії митної служби України. Серія: "Економіка". – 2017. – № 2. – С. 42–56.

Юрах Ю. С.,
здобувач вищої освіти групи ФМСБ-19-1
Науковий керівник: **Нечипоренко А. В.,**
к.е.н., доцент кафедри фінансів імені Л. Л. Тарангул,
Університет ДФС України

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Сучасні процеси, які відбуваються в бюджетній системі України у взаємовідносинах між бюджетами різних рівнів (від сільських до Державного бюджету України) в контексті зміцнення самостійності місцевих бюджетів, а відтак і місцевого самоврядування, свідчать про назрілу економічну доцільність. Для більшості країн з розвинутою економікою чіткий розподіл функцій, повноважень та фінансових ресурсів між центром та регіонами – це аксіома, на якій базується держава та добробут її мешканців. В цьому плані, децентралізація – це не просто передача повноважень чи ресурсів, це насамперед, створення умов

для розвитку. Дієвість цього механізму чітко прослідковується на прикладі як постсоціалістичних країн Європи (Польща, Словаччина, Естонія, Литва), так і розвинутих європейських демократій (Швеція, Франція, Німеччина, Велика Британія тощо).

У сучасних умовах виділяють п’ять основних характеристик, що притаманні децентралізації в європейських країнах:

- демократизація шляхом розвитку місцевої та регіональної автономії;
- максимально ефективне вирішення місцевих проблем;
- свобода через місцеву та регіональну автономію;
- забезпечення культурної, мовної та етнічної різноманітності;
- економічна конкуренція між місцевим та регіональним рівнями [1; 2].

Прикладом могутньої унітарної держави, яка пішла шляхом децентралізації влади в організації місцевого самоврядування, досвід якої може становити практичний інтерес для України є Франція. Зміни в країні призвели до розподілу повноважень, функцій між різними адміністративними рівнями, як наслідок нарощення фінансової автономності та можливість надання якісних публічних послуг. Проведені реформи децентралізації влади та фінансів дозволили підвищити самостійність влади на місцях та зміцнити автономію усіх ланок бюджетної системи.

Зарубіжний досвід свідчить про значущість децентралізації для країн, які перебувають у стадії глибинних змін у системі регулювання суспільних відносин. Для країн перехідного періоду децентралізація є дієвим способом зміни суттєвих характеристик суспільства і має значний потенціал та перспективи для місцевого розвитку.

Цікавим в плані наслідування є позитивний досвід бюджетної децентралізації молодої країни-члена ЄС Словаччини, яка має багато спільних з Україною рис. До незалежності країні були властиві: централізована бюджетна система; непрозорість фінансових потоків; ручний розподіл бюджетних коштів; практично відсутні інститути місцевого самоврядування та відсутність стимулів влади на місцях до нарощування власної ресурсної бази; масштабна корупція у всіх сферах економіки, галопуюче безробіття, тощо [3; 4].

В Україні останнім часом децентралізація сприймається як серйозна реформа, що має забезпечити вирішення низки проблем поточного етапу розвитку. Для того щоб інструментарій децентралізації став дієвими та забезпечив реальне підвищення ефективності національного господарства, слід вивчити світовий досвід реалізації принципів децентралізації, особливо країн, що розвиваються. Дослідження зарубіжного досвіду різних країн також надасть можливість зрозуміти умови, які є необхідними для того, щоб децентралізація

мала позитивний вплив на розвиток усієї економіки, ураховуючи при цьому національні особливості.

Список використаних джерел:

1. Мацедонська Н. В. Світовий досвід бюджетної децентралізації та шляхи його впровадження в Україні / Н.В Мацедоснька, Л.М. Клівіденко // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2017. – Вип. 6. – С. 124-129.

2. Пігуль Н. Г. Зарубіжний досвід проведення децентралізаційних реформ / Н. Г. Пігуль, О. В. Люта // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – №9. – С. 684–688.

3. Kuzheliev M. Implementation of world experience in using financial instruments to stimulate regional development in Ukraine / M. Kuzheliev, A. Nechyporenko // Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools. – 2018. – Vol. 26, № 2. – P. 31–36.

4. Возняк Г. В. Бюджетна децентралізація : європейський досвід та перспективи для України / Г. В. Возняк // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2016. – Вип. 3. – С. 56–62.

Ярова Л. С.,
здобувач вищої освіти групи ФМА-19-1
Науковий керівник: **Нечипоренко А. В.**
к.е.н., доцент кафедри фінансів імені Л. Л. Тарангул,
Університет ДФС України

ПЕРСПЕКТИВИ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Проблема бюджетної децентралізації є актуальною для України сьогодні. Оскільки держава є найбільшою в Європі по площі, то варто стверджувати, що важливий індивідуальний підхід в питанні децентралізації до кожного регіону, адже вони мають характерний, властивий лише їм, економічний та соціальний клімат. На сьогоднішній день у світі не існує жодної універсальної моделі чи методології, яку б можна в повному обсязі і без змін застосувати в Україні. Проблема в тому, що територіальний устрій України був сформований за відсутності самостійної методології, а адаптований до радянської командно-адміністративної системи управління. На законодавчому та практичному рівнях система управління була побудована згори до низу на засадах домінування

центральної влади над місцевими громадами. Відтак існуючий адміністративно-територіальний устрій став на заваді демократичним перетворенням у державі, здійсненню ефективної регіональної політики, стримуючи розвиток місцевої ініціативи й становлення базового інституту демократії – місцевого самоврядування.

Як зазначала Т. І. Гладка: «децентралізація – це процес передачі повноважень та бюджетів на їх реалізацію від державних органів влади органам місцевого самоврядування, аби задовольняти інтереси жителів територіальних громад, підвищити якість надання суспільних послуг та активізувати розвиток регіонів» [1].

Тобто, децентралізацію визначають як діяльність щодо передачі повноважень держави до інституцій незалежного місцевого самоврядування, тобто перетворення державних повноважень на самоуправлінські.

Різні історичні умови розвитку сприяли формуванню декількох моделей організації місцевого самоврядування, специфічними ознаками яких є типи та форми взаємовідносин органів місцевого самоврядування з органами державної влади. Розглянемо 3 основні моделі організації місцевого самоврядування європейських країн (табл.1).

Таблиця 1

Моделі організації місцевого самоврядування європейських країн

<table>
<tr><th>Моделі</th><th>Англосаксонська</th><th>Континентальна</th><th>Змішана</th></tr>
<tr><td>Країни</td><td>(Велика Британія, Іспанія, Італія)</td><td>(Франція, Нідерланди, Польща, Словаччина)</td><td>(Австрія, Німеччина)</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Особливості</td><td>Високий рівень автономії місцевого самоврядування</td><td>Поєднано державне і місцеве самоврядування</td><td rowspan="3">Можливе поєднання функцій державного та місцевого управління</td></tr>
<tr><td>відсутність державних уповноважених на місцях</td><td>збережена ієрархія управління</td></tr>
<tr><td>відсутність органів державної влади на місцях</td><td>обмежена автономія</td></tr>
<tr><td colspan="4">Спільні риси</td></tr>
<tr><td colspan="4">– Рівність і перерозподіл;
– Вирівнювання якості державних послуг по всій території держави;
– Розвиток місцевої та регіональної автономії на принципах демократії;
– Максимальне вирішення місцевих проблем;
– Забезпечення культурної, мовної та етнічної ідентичності;
– Конкуренція між місцевим та регіональними рівнями влади.</td></tr>
</table>

Джерело: [2, с.726]

Розглянемо порівняльну характеристику моделей децентралізації (табл.2).

Таблиця 2

Порівняльна характеристика моделей децентралізації

Критерій / **Країна**	**Адміністративно-територіальні утворення**	**Бюджетна децентралізація**	**Політична децентралізація**
Україна	Створено більше 159 ОТГ (на кінець 2018р.)	– розподіл податків між різними ланками бюджетної системи; – трансфертне фінансове вирівнювання (дотації, субвенції та інші види міжбюджетних трансфертів) – вагоме місце належить податку з доходів фізичних осіб (понад 20%), місцеві податки складають більше 14%	ВРУ ухвалила низку законів, якими: унормувала питання формування та виконання бюджетів ОТГ, розширила їх повноваження на участь у податкових відносинах, по встановленню місцевих податків і зборів
Німеччина	Територіальні одиниці: землі, округи, райони та общини (базова ланка).	– розподіл податків між різними ланками бюджетної системи; – громади наділені правом самостійно встановлювати податкові ставки та обирати джерела оподаткування. – Серед власних податків – це промисловий, поземельний та споживчий, а також закріплені – прибутковий та податок з обороту.	Громади приймають власні закони Землі є суб'єктами конституційного права, однак не можуть самостійно вести міжнародну політику
Словаччина	Скасовано області: замість 3-х рівнів управління є 2: райони (38) і ТО (121)	фінансування власних функцій відбувається за рахунок власних доходів громад; – фінансування делегованих повноважень – за рахунок цільових трансфертів.	– державна влада стала максимально відділена від місцевої – уряд має обмежений перелік функцій
Польща	Кількість повітів і гмін скорочено до 379 та 2479 ; кількість воєводств - з 49 до 16. – 3-ст. система ТО: «гміна – повіт – воєводство»	джерелами власних доходів бюджетів гміни стали: податок на нерухомість, сільськогосподарський податок, лісовий податок, податок з транспортних засобів, з доходів фізичних осіб, податок на спадщину, а також низка зборів: гербовий, місцевий, адміністративний та ін.	розмежування функцій та повноважень між державою та ОМС, при цьому уряд відповідає за зовнішню політику країни, національну безпеку, розвиток країни тощо, а місцева влада опікується наданням якісних послуг населенню

Джерело: систематизовано автором на основі [3;4; 5]

На основі аналізу зарубіжного досвіду можна виокремити основні шляхи впровадження реформ з децентралізації влади в Україні:

– розмежування повноважень, прав та обов'язків різних рівнів влади відповідно до сутності правової, демократичної держави та громадянського суспільства, що дозволить досягти балансу інтересів у системі публічних відносин;

– розробка та реалізація ефективної регіональної політики, спрямованої на забезпечення рівномірного місцевого і регіонального розвитку;

– забезпечення втілення принципу субсидіарності як способу подолання конфлікту інтересів між місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;

– упровадження адміністративно-територіальної реформи із забезпеченням збереження цілісності держави та її унітарного устрою ;

– забезпечення розширення прав ОТГ щодо вирішення проблем їх життєзабезпечення;

– проведення бюджетної реформи з урахуванням загальнонаціональних та місцевих інтересів.

Досвід реформ у зарубіжних країнах свідчить, що децентралізація відіграє важливу роль у демократизації і трансформації суспільства, переходу до інститутів, заснованих на ініціативі та відповідальності окремої людини та громади. Тенденція до широкого її впровадження спостерігається в адміністративній, політичній, бюджетно-фінансовій, соціальній сферах, сприяє розвитку людського потенціалу, відповідальності влади, покращанню якості надання державних і громадських послуг, консолідації суспільства, вирішенню економічних, правових, політичних, етнічних проблем.

Отже, результатом децентралізації має стати побудова розвиненої, сильної демократичної держави із самодостатнім місцевим самоврядуванням, здатним ефективно вирішувати місцеві проблеми та якнайкраще забезпечити населення широким спектром публічних послуг.

Список використаних джерел:

1. Гладка. Т. І. Децентралізація влади в Україні як засіб посилення демократії та підвищення її стабільності. // Державне управління: 31 удосконалення та розвиток. –2015. –№ 12. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=937

2. Демченко О. П. Європейський досвід бюджетної децентралізації та перспективи для України. / О.П. Демченко, К.А. Яковенко // Мукачівський державний університет: «Економіка і суспільство». - №16. – 2018. - С. 724-730.

3. Кужелев М. А. Финансовая безопасность: государство, регион, личность / М. А. Кужелев, Е. А. Маковская // Ломоносов 2001 : сб. тезисов и докладов на международной конференции. М.: МГУ им. М.В. Ломоносова, МАКС Пресс, 2001. С.129–130.

4. Клівіденко Л. М. Світовий досвід бюджетної децентралізації та шляхи його впровадження в Україні. / Л.М. Клівіденко, Н.В. Мацедонська // Придніпровська державна академія будівництва та архітектури: «Східна Європа: економіка, бізнес та управління». - №1 (06). – 2019. – С.124-129

5. Децентралізація влади на основі кращих іноземних практик та українських законодавчих ініціатив. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www. uiip.org.ua/wp-content/uploads/2015/05.

Ярощук Т. Ю.,
здобувач вищої освіти групи ФМСБ-19-1
Науковий керівник: **Нечипоренко А. В.,**
к.е.н., доцент кафедри фінансів імені Л. Л.Тарангул,
Університет ДФС України

ПРОБЛЕМИ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

У зв’язку з тим, що державні фінанси України поступово втрачають свою стійкість, постає особлива потреба реформування бюджетної системи. Важливим питанням є вдосконалення системи управління фінансовими ресурсами держави, а саме справедливий розподіл сконцентрованих у бюджеті коштів та їх ефективне використання. Розв’язання цих проблем насамперед пов’язане з реформою бюджетної децентралізації та розширенням повноважень органів місцевого самоврядування у сфері фінансів, що має наблизити кошти до споживачів.

Дослідженням даної проблеми займалися такі вчені, як: Г. Возняк, І. Луніна, О. Сунцова, В. Кудряшов, Д. Серебрянська, О. Василик, Б. Малиняк, М. Харитончук, Г. Одінцова, Н. Нижник, Б. Гурне та інш. Незважаючи на велику кількість робіт, які присвячені окресленій тематиці, дослідження проблем упровадження реформи бюджетної децентралізації залишається досить актуальним питанням.

Існує декілька підходів до визначення поняття «бюджетна децентралізація». Так, Г.В. Возняк [1] вважає, що «бюджетна децентралізація – це система відносин, що виникають між різними рівнями влади у процесі розподілу повноважень щодо прийняття управлінських рішень із формування та

використання бюджетних ресурсів». О.Д. Василик [2] під бюджетною децентралізацією розуміє «процес передачі повноважень (функцій, компетентності, відповідальності) від центральних органів влади до місцевих».

Виходячи з вищесказаного, можна стверджувати, що бюджетна децентралізація – це процес передачі повноважень управління доходами та видатками з метою збільшення ефективності реалізації даних повноважень та ретельніше управління бюджетними коштами громад. Фінансова децентралізація в сучасних умовах розглядається як необхідна умова успішної децентралізації державних функцій у контексті демократичних перетворень.

Так, за умови проведення бюджетної децентралізації: відкриваються додаткові можливості щодо формування місцевих бюджетів; збільшується свобода у використанні коштів органами місцевого самоврядування; зростає активність й ініціатива місцевої влади; посилюється відповідальність за вирішення місцевих проблем; посилюється контроль за виконанням бюджету; підвищується результативність трансфертної політики; проводиться ефективне фінансове вирівнювання.

Децентралізація передбачає підвищення ефективності роботи державного механізму й активізації розвитку регіонів на засадах демократії, а показниками такої ефективності й активізації є повноцінне забезпечення прав, законних інтересів та обов'язків місцевого населення, структурованого в комунально-муніципальні та регіональні колективи, а також органи територіальної самоорганізації.

За певних обставин децентралізація може мати певні ризики і небезпеки [3]. У цьому разі деякі сфери державного та суспільного життя не можуть піддаватися децентралізації. Європейська наука оптимізації публічної адміністрації в загальних рисах сформулювала такі недоліки децентралізації управління:

- автономізація цілей (ризик виокремлення часткових цілей, що не покривають загальних цілей адміністрації та навіть можуть їм суперечити);
- ризик реалізації одиничних амбіцій;
- загроза монолітності політики держави у відповідних сферах;
- дезінтеграція діяльності публічної адміністрації щодо надання публічних послуг та прийняття управлінських рішень;
- ускладнення координації, труднощі узгодження цілей.
- зростання ризиків із впливу на прийняття рішень неналежної кваліфікації посадовців, оскільки свобода прийняття ними рішень є досить великою.

В окремих випадках відповідальність вищих посадових осіб може бути обумовлена некваліфікованими чи невідповідними діями навіть інших суб'єктів відповідної галузі, хоча вплив таких суб'єктів на вищих посадовців є суттєво обмежений [4].

Отже, децентралізація бюджетної системи є незавершеною, але питання подальшого реформування є важливим для підвищення якості надання послуг громадянам та зростання ефективності використання бюджетних коштів. Підвищити ефективність проведення реформи бюджетної децентралізації в Україні допоможе насамперед чітке розділення функцій і відповідальності між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а також забезпечення місцевих бюджетів тією кількістю коштів, які потрібні для покращення надання послуг населенню.

Список використаних джерел:

1. Возняк Г. В. Переваги та ризики бюджетної децентралізації: теоретико-методологічні аспекти / Г.В. Возняк // Проблеми економіки. –2015. – № 2. – С. 253–257.
2. Василик О. Д. Бюджетна система України / О.Д. Василик, К.В. Павлюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2014. – 544 с.
3. Розвиток бюджетної децентралізації в Україні : наукова доповідь / за ред. д-ра екон. наук І. О. Луніної ; НАН України, ДУ «Ін.-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2016. – 70 с.
4. Kuzheliev M. Formalization Of Dynamic Relations Between Enterprise Financial Indicators / M. Kuzheliev, D. Zherlitsyn, V. Zhytar // Independent Auditor. –16 (II). – 2016. – P. 18 –26.

Для нотаток